

**MELBA -ARVIINTIMENETELMÄN SOVELTUVUUS AMMATILLISEN ERI-
TYISOPPILAITOKSEN OPISKELIJOIDEN ARVIOINNISSA**

Tapaustutkimus, kohteena Invalidiliiton Järvenpään koulutuskeskuksen auto-
osasto

Reima Lallukka
Opinnäytetyö, Kevät 2010
Diakonia-ammattikorkeakoulu,
Diak Etelä, Järvenpää
Sosiaalialan koulutusohjelma
Sosionomi (AMK)

Tiivistelmä

Reima Lallukka. MELBA -arviointimenetelmä ja sen soveltuvuuden tutkiminen erityisammattikoulun auto-osaston opiskelijoiden arvioinnissa. Järvenpää, kevät 2010, 58 sivua.

Diakonia ammattikorkeakoulu, Diak Etelä Järvenpää. Sosiaalialan koulutusohjelma. Sosiaalialan suuntautumisvaihtoehto, Sosionomi AMK.

Tutkimuksen tavoitteena on selvittää miten MELBA -arviointimenetelmä soveltuu ammatillisen erityisoppilaitoksen auto-alan opiskelijoiden osaamisen kartoittamiseen, sekä miten MELBA -arviointimenetelmä toimii arvioitaessa auto-alan erityisopiskelijan soveltuvuutta haluttuun työtehtävään. Arviointimenetelmän ideana on kartoittaa opiskelijan osaamista myös niiden ominaisuuksien suhteen, joita koulussa tapahtuva arviointi ei aina mittaa. Näin esimerkiksi henkilön ominaisuudet ja toimintatavat erilaisissa tilanteissa nousevat yhdeksi arvioinnin kohteeksi ja sen kautta henkilön osaamisesta saadaan kokonaisvaltaisempi kuva.

MELBA -arviointimenetelmään kuuluu myös työn vaativuuden arviointi. Arviointikokonaisuus muodostuu siitä, että ensin arvioidaan henkilön osaaminen ja sen jälkeen se työ ja työn vaatimukset, johon henkilö on ajateltu sijoittaa. MELBA -arviointimenetelmä vertailee osaamisesta ja työn vaativuudesta saatuja profiileja, jonka jälkeen tulokset ovat luettavissa profiilien vertailussa. Tähän tarkoitukseen on olemassa omat lomakkeet ja myös tietokoneella täytettävä versio.

MELBA- sana on lyhennys saksankielen sanoista Merkmalprofile zur Eingliederung Leistungswandelter und Behinderter in Arbeit. Sen tekijänoikeuden haltijana on Miro GmbH. © MELBA -arviointimenetelmä on tekijänoikeuslailla suojattu, minkä vuoksi avaan MELBA -arviointimenetelmää melko suppeasti. Suomeen MELBA on tullut Vammaisten lasten ja nuorten säätiön Ota työ elämäsi – projektin (OTE – projekti) myötä ja heidän kauttaan olen saanut koulutuksen sen käyttöön.

Työssäni tuon esille erityisopetuksen, erityisopiskelijan ja ammatillisen opetuksen suhdetta tänä päivänä. Kerron myös MELBA -arviointimenetelmän käytöstä ja siitä, minkälaisia tuloksia auto-alan erityisopiskelijat saivat arvioidessani heitä MELBA -arviointimenetelmällä. Tuon myös esille, mitä mahdollista lisäarvoa MELBA toisi erityisopiskelijoiden hyväksi. Kohderyhmänä on nyt kolmannen vuosikurssin opiskelijat. Itse työskentelen auto-osastolla ohjaajana ja kyseessä on ohjaajan näkökulma asiaan.

Asiasanat: erityisopiskelija, ammatillinen koulutus, syrjäytyminen, osaaminen, työn vaativuus, soveltuvuus

Abstract

Reima Lallukka. MELBA –Evaluation Method and a Survey of Its Adaptability to Evaluate the Students of a Special Educational Car Department. 58 pages. Language: Finnish. Järvenpää, spring 2010.

Diaconia University of Applied Sciences. South Järvenpää. Degree Programme in Social Services. Degree: Bachelor of Social Services.

The aim of this research was to clarify how MELBA –evaluation method adapts to survey the skills of the students in the car department of a special education vocational school, and also how MELBA –evaluation method works when trying to clarify how suitable a special education student is for a certain job.

The idea of the evaluation method was to survey the skills of the students in the areas in which the school often fails measure them. For example the qualities and habits of doing things in different situations rise up as one point of evaluation, and thus a more general view of the person is achieved.

In addition, MELBA –evaluation method includes the evaluation of the demands of work. The evaluation consists of the evaluation of the abilities of the person at the beginning and afterwards the demands of the work in which the student is planned to be placed. MELBA –evaluation method compares the profiles of the abilities and the demands of work. After that the results can be read from the comparison of the profiles. For this purpose there are certain forms as well as a version that can be filled in with a computer.

The abbreviation MELBA comes from the German words Merkmalprofile zur Eingliederung Leistungswandelter und Behinderter in Arbeit. Its copyright owner is Miro GmbH. Due to the fact that © MELBA –evaluation method is protected by the copyright law, MELBA –method is used quite concisely. The Finnish Foundation for Disabled Children and Youth brought MELBA to Finland through their Ota työ elämäsi – project (OTE –project) and the instructions to use it were provided by them.

In the research the relation of special education, a special education student and vocational schooling of today is studied. Furthermore, the use of MELBA –evaluation method and the results the special education students of the car department got when they were evaluated with the MELBA –method are discussed. The possible benefits MELBA would bring for the special education students are also brought up. The test group consisted of third year students. The perspective of the study was that of a car department supervisor's.

Key words: special education student, vocational schooling, displacement, skills, requirements of work, adaptability

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	5
2 OPINNÄYTETYÖN LÄHTÖKOHDAT	9
3 TUTKIMUSMENETELMÄT	13
3.1 Tapaustutkimus	13
3.2 MELBA	13
3.3 MELBA -taitoarviointi	16
3.4 MELBA - työn vaativuuden arviointi	18
3.5 Vertailu	18
4 TUTKIMUSTAVOITE	20
4.1 Opiskelijaryhmä	22
5 AMMATILLISEN ERITYISOPETUKSEN POLKU.....	23
5.1 Ammatillinen peruskoulutus ja ammatillinen erityisopetus.....	24
5.2 Erityisopiskelija	27
5.3 Erityisopiskelijan arviointi.....	28
5.4 Erityisopetuksen vaikuttavuus	29
6 TYÖKYVYN ARVIOINNISTA	31
7 VERTAILURYHMÄN OSAAMISEN KARTOITUS	33
7.1 Vertailuryhmän taitoprofiilit	35
7.2 Taitojen analysointia	38
8 KAHDEN ERITASOISEN TYÖN VAATIVUUDEN ARVIOINTI.....	39
8.1 Työn vaativuuden analysointi	41
8.2 Vertailuprofiilin kuvaaminen ja analysointi	41
8.3 Koko ryhmän vertailuprofiilit perushuollon tekemisessä	45
8.4 Koko ryhmän vertailuprofiilit hammashihnan vaihtotyössä	47
9 OPISKELIJOIDEN ITSEARVIOINTI.....	50
10 POHDINTA	52
LÄHTEET.....	57

1 JOHDANTO

Opinnäytetyöni sai alkunsa, kun suoritin sosionomiopintoihini liittyvää Työ, työyhteisöt ja johtaminen -opintojakson työharjoittelua Invalidiliiton Järvenpään koulutuskeskuksessa Mahis työhön – projektissa. Projektiin tarvittiin vielä yhtä työntekijää, joten lupauduin mukaan projektityöntekijäksi. Mahis työhön - projektin tavoitteena oli kehittää erityistä tukea tarvitsevien opiskelijoiden työssäoppimista ja työllistymistä. Opiskelijoiden työllistymismahdollisuuksia tuettiin kehittämällä henkilökohtaisen uraohjauksen malleja ja käytäntöjä sekä lisäämällä alueellista ja seudullista yhteistyötä.

Invalidiliiton Järvenpään koulutuskeskuksesta projektiin oli valittu kolme pilottiryhmää. Näiden ryhmien opiskelijat osallistuivat projektin yksilölliseen ja ryhmämuotoiseen valmennukseen koko projektin ajan. Koulutusryhmien vastuuopettajat toimivat osa-aikaisina projektikoordinaattoreina ja heidän tehtävänään oli arvioida ja seurata pilottiryhmän opiskelun edistymistä ja raportoida siitä, sekä suunnitella ja muokata henkilökohtaisen ohjauksen prosessia yhdessä projektin henkilöstön ja projektiryhmän kanssa. Projektiryhmään kuuluivat projektikoordinaattorien lisäksi osa-aikaiset projektityöntekijät sekä projektipäällikkö ja yksilövalmentaja. Projektityöntekijänä tehtävääni kuului suunnitella ja toteuttaa auto-osaston pilottiryhmän tutustumiskäyntejä opiskelijoille mahdollisiin työ- ja harjoittelupaikkoihin, sekä toimia heidän tukena tarvittaessa. Projektin yhteydessä Suoritin MELBA ja IMBA -arviointimenetelmien kurssin. Kurssin järjesti Vammaisten lasten ja nuorten säätiö. Säätiö on tuonut MELBA ja IMBA -arviointimenetelmät Suomeen Ota työ elämääsi – projektin myötä.

Oma työpaikkani on Invalidiliiton Järvenpään koulutuskeskuksessa auto-osastolla, jossa toimin osaston ohjaajana. Ohjaajan tehtäviin kuuluu normaalisti asiakastöiden vastaanotto ja luovutus, varaosien hankinta, korjaamohallin työvälineiden ja laitteiden huolto ja kunnossapito, opiskelijoiden ohjaus korjaamotyöskentelyssä, koulutuskokeilijoiden ja tutustujien perehdytys, seuranta ja arviointi sekä muiden satunnaisten tehtävien hoito. Ohjaajan toimenkuva edellyttää

usein nopeata sopeutumista muuttuvissa tilanteissa ja erilaisten tehtävien hoitamisessa.

Kun aloin pohtia oman opinnäytetyöni aihetta, mietin, voisiko MELBA- arviointimenetelmästä saamaani koulutusta kokeilla auto-osaston opiskelijoiden arvioinnissa. Itseäni kiinnosti tutkia, näkyykö MELBA -arviointimenetelmän avulla erityisopiskelijoiden erityisyys ja millä tavalla erityisopiskelijan osaaminen näkyy suhteessa kahteen erilaiseen työhön. Taustalla on huoli siitä, miten erityisopiskelijan osaaminen riittää työelämän tarpeisiin ja voidaanko MELBA -menetelmän avulla nähdä henkilön omia avainpätevyksiä.

Keskustellessani auto-osaston Mahis työhön – projektin pilottiryhmän opettajan kanssa, sovimme että teemme opinnäytetyöhöni liittyvät pilottiryhmän MELBA -arvioinnit projektityöskentelyyn varatussa aikataulussa. Aikataulujen yhteensovittaminen opettajan kanssa ei kuitenkaan ollut helppoa, koska silloin kun hänellä oli lukujärjestyksessä varattu aika projektityöskentelyyn, minulla oli ohjaajan tehtävät toisen opetusryhmän kanssa. Hankaluuksista huolimatta saimme arvioinnit kuitenkin lopulta tehtyä.

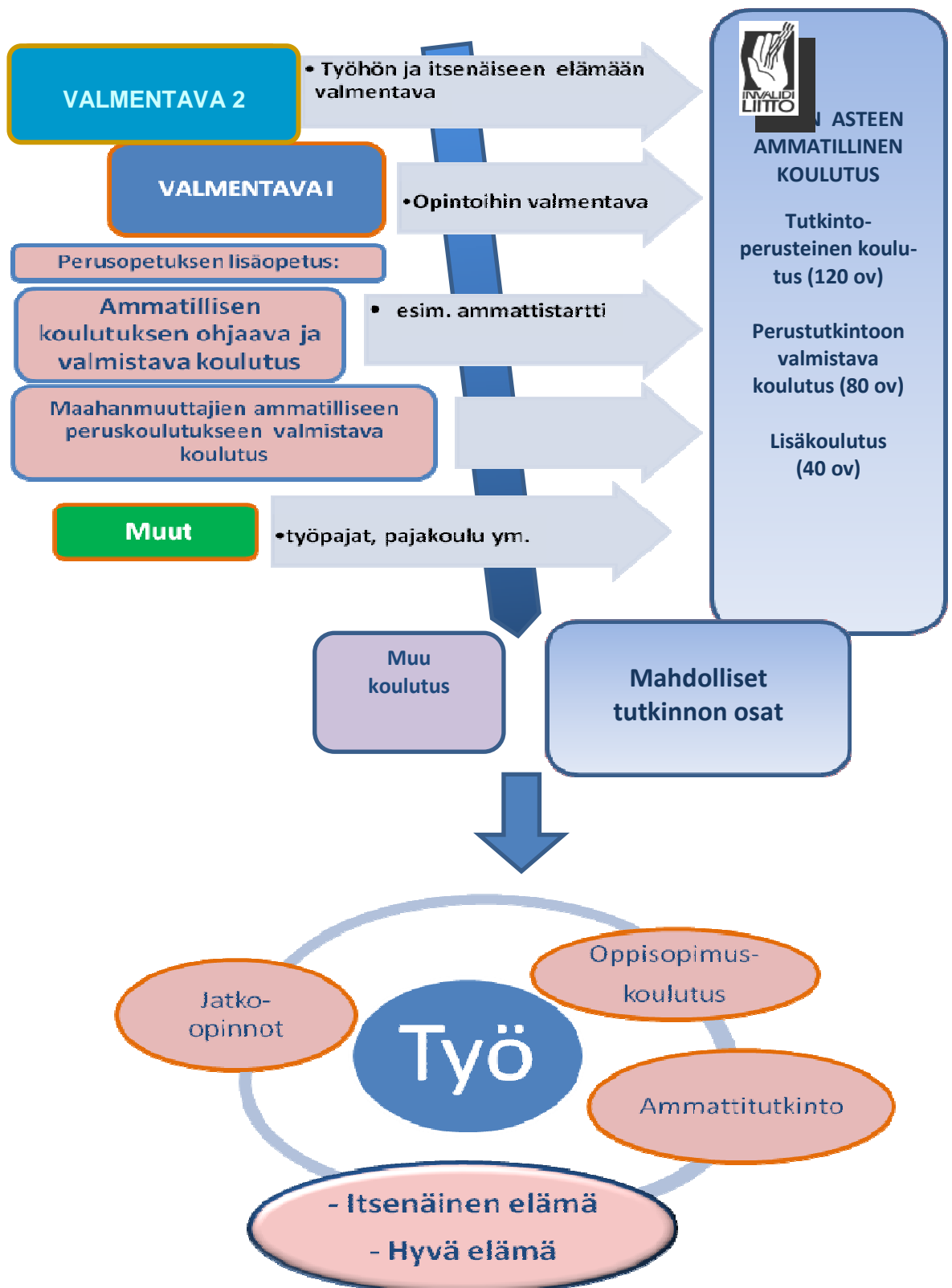
Auto-osastolla opiskelijat suorittavat ajoneuvoasentajan kolmevuotista tutkintoa. Ryhmiä on kolme ja joka ryhmässä on kymmenen opiskelijaa. Tutkimuksen kohteena oli kolmannen vuosikurssin opiskelijat.

Invalidiliiton Järvenpään koulutuskeskus tarjoaa valmentavaa ja ammatillista erityisopetusta peruskoulunsa päättäneille nuorille sekä aikuisille ammatin vaihtajille. Oppilaitoksessa opiskelee tällä hetkellä noin 540 opiskelijaa. Oppilaitoksen kaikki opiskelijat ovat erityisopiskelijoita.

Koulutuskeskuksen toimintaa ohjaavat arvot ja visiot. Arvoina toiminnalle on antaa opiskelijoille elämisen arvoinen elämä tarjoamalla kullekin kykyjensä mukainen koulutus ja luoda heille mahdollisimman realistiset mahdollisuudet päästä elämässään eteenpäin. Visiona puolestaan on erityisopetuksen kehittäminen ja parhaan mahdollisen palvelun tarjoaminen erityisopiskelijoille.

Koulutuskeskuksen markkinoinnissa oppilaitoksesta käytetään nimitystä Mahdollisuuksien talo. Mahdollisuuksien talo on kansallisesti tunnustettu ammatillisen erityisopetuksen koulutus- ja osaamiskeskus, jossa tarjotaan ja kehitetään erityistä tukea tarvitsevien opiskelijoiden palveluja esteettömässä oppimisympäristössä. Moniammatillisella osaamisella, jatkuvalla kehittämisellä ja verkostoitumalla vastataan opiskelijan ammatillisen kuntoutuksen tarpeisiin yksilöllisesti ja joustavasti tavoitteena opiskelijan valtaistuminen. Valtaistumisella tarkoitetaan sitä tilannetta, jolloin henkilö on voimavaroiltaan siinä kunnossa, että hän voi ottaa vastuun elämästään kokonaisvaltaisesti. Erityisnuorten valtaistuminen on aina pitkä prosessi ja sen vuoksi olisi tärkeää löytää heille erityisoppilaitoksen jälkeen paras mahdollinen jatkosijoituspaikka, että he pääsisivät elämäänsä alkuun ja siihen tilanteeseen, että heidän erityisyytensä unohtuisi ja he voisivat toimia yhteiskunnassa täysivaltaisina jäseninä. Jatkosijoituspaikkoja ovat esimerkiksi jatko-opinnot, armeija, työharjoittelu tai työllistyminen.

Seuraavalla sivulla oleva kuva esittää havainnollisesti Järvenpään koulutuskeskuksessa toteutettavaa mallia erityisopiskelijan vaihtoehtoisista opintopoluista. Kuvan vasemmassa reunassa näkyy valmentavan ja valmistavan opetuksen systeemi ja oikeassa reunassa tutkintotavoitteisen opetuksen systeemi. Valmentavasta opetuksesta voidaan siirtyä oikealla olevaan tutkintotavoitteiseen opetukseen tai keskellä olevan alaspäin näyttävän nuolen suuntaan, jolloin opiskelija suorittaa osatutkintoja, muita opintoja tai oppisopimuskoulutuksen ja siirtyy sitä kautta kohti työelämää. Oppilaitoksen tavoitteena on löytää ja "räätälöidä" jokaiselle opiskelijalle hänelle paras opintojen suorittamisen vaihtoehto.

KUVA 1. Ammatillisen erityisopiskelijän vaihtoehtoiset opintopolut (Invalidiliiton Järvenpään koulutuskeskus 2009).

2 OPINNÄYTETYÖN LÄHTÖKOHDAT

Ammatillista tutkintoa suorittava nuori elää elämässään itsenäistymisen ja kotoa irrottautumisen aikaa, ja sen vuoksi on tärkeää, että tässä siirtymävaiheessa oppilaitoksen antama tuki olisi kaikin tavoin pätevää. Nykyisin erityisopetuksen ja opiskelijahuollon yhtenä tavoitteena on pyrkiä ennaltaehkäisemään nuorten syrjäytymistä. Syrjäytymisellä tarkoitetaan tilannetta, jossa nuoren mahdollisuudet osallistua yhteiskunnan toimintaan kaventuvat erilaisista syistä johtuen. Syitä voivat olla esimerkiksi sairaus, työttömyys, päihteiden käyttö, elämänhallinnan vaikeudet ja sosiaalisten suhteiden rajoittuneisuus. Erityisnuorilla on usein takanaan kielteisiä koulukokemuksia, jotka voivat näkyä toisen asteen oppilaitoksessa opiskellessa esimerkiksi alisuoriutumisena ja/tai epäsäännöllisenä läsnäolona. Edellä mainitun kaltaisen historian omaava nuori tarvitsee viimeistään toisen asteen opintojen vaiheessa pätevää ohjausta oman tulevaisuutensa rakentamiseksi, jotta negatiivisten kokemusten kierre saadaan katkaistua.

Invalidiliiton Järvenpään koulutuskeskuksessa auto-alan opiskelijoilla on oma nimetty opiskelijahuollon edustaja, joka on mukana opiskelijoiden henkilökohtaisen opetuksen järjestämistä koskevissa neuvotteluissa (HOJKS- neuvottelu). Opiskelijan opintojen aikana hänen elämäntilannettaan seurataan myös esimerkiksi kiinnittämällä huomiota aiheettomiin poissaoloihin, keskustelemalla ja huomioimalla, mikäli opiskelijan käytös poikkeaa normaalista. Normaalista poikkeavalla käyttäytymisellä tarkoitan tässä tapauksessa häiriökäyttäytymistä tai sosiaalisista tilanteista vetäytymistä. Häiriökäyttäytyminen voi tulla esiin esimerkiksi muiden opiskelijoiden kiusaamisena, kun taas vetäytyvä käytös voi heijastaa opiskelijan masentuneisuutta. Aiheettomat poissaolot ovat usein myös selkeä merkki siitä, että opiskelijan elämässä on jonkinlaisia ongelmia.

Varhainen opiskelijan ongelmiin puuttuminen ennaltaehkäisee opintojen keskeyttämistä. Joskus esimerkiksi opiskelijan päihteiden käyttö voi häiritä opiskelua niin paljon, että oppilaitoksen resurssit opiskelijan tukemiseen eivät riitä. Silloin opiskelijan opiskelu voidaan keskeyttää toistaiseksi ja hänet ohjataan hoitoon. Yleisesti voidaan kuitenkin todeta, että erityisopiskelijan elämä opiske-

lun aikana on suhteellisen hyvässä seurannassa eikä opiskelun keskeytyksiä juuri tapahdu.

Syrjäytymisellä tarkoitetaan huono-osaisuuden kasautumista. Syrjäytymisen käynnistäjänä ovat yleensä sosiaaliset riskit kuten varattomuus, terveyden heikkeneminen, työttömyys, asunnottomuus, koulutuksen riittämättömyys tai muut sosiaaliset ongelmat. Syrjäytyminen on prosessi, jonka pysäyttäminen vaatii kohdennettuja toimia (Valtioneuvosto 1/2005 vp.)

Suomessa esiintyvä syrjäytyneisyys on yleensä yhteydessä jonkinlaisiin päih-teisiin. Päihheet voivat olla syy tai seuraus, mutta ne liittyvät tavalla tai toisella moniin erilaisiin kohtaloihin. Kun puhutaan syrjäytymisestä, puhutaan päihde-ongelmasta ja puhuttaessa päihdeongelmasta puhutaan usein myös köyhyydestä ja toivottomuudesta. Ongelmat kietoutuvat toisiinsa ja kasautuvat. Tänä päivänä syrjäytyminen ei koske enää pelkästään miehiä, vaan myös naiset syrjäytyvät ja käyttävät päihkeitä. Syrjäytymisen sosiaaliset vaikutukset näkyvät perheissä ja siten myös lapsissa. Syrjäytyneitä on sitä enemmän, mitä heikommin yksilöt liittyvät yhteiskuntaan. (Lund 2006, 9-11.)

Syrjäytyminen on objektiivinen käsite ja usein työssäkäyvien kansalaisten mielestä työttömät ovat vaarassa syrjäytyä. Syrjäytyminen on kuitenkin aina henkilön toiminnasta tai toimimattomuudesta riippuva asia. Syrjäytynyt henkilö on usein yksinäinen ja eristäytynyt, ja hänen elämänsä kosketuspinnat normaalielämään ovat kaventuneet olemattomiksi. Työttömät eivät ole välttämättä syrjäytyneitä, mutta työttömyys voi pidentyessään aiheuttaa masennusta ja mahdollisesti myös päihteen liikakäyttöä. Pidentynyt päihteen käyttö taas lisää masennusta ja kaventaa entisestään henkilön sosiaalisia suhteita. Syrjäytymiseen johtava kierre alkaa yleensä juuri tämänkaltaisen mekanismin seurauksena.

Suomessa on paljon perheitä, joissa vanhemmat ovat olleet pitkään työttöminä. Talouden taantuma ja työpaikkojen jyrkkä väheneminen on pakottanut perheitä turvautumaan sosiaalihuollon tarjoamiin palveluihin. Tilastokeskuksen mukaan vuoden 2009 joulukuussa työttömien määrä lisääntyi 1,8 % edellisvuodesta.

Pitkään sosiaalipalvelujen varassa eläneiden vanhempien esimerkki heijastuu usein lapsiin ja näin myös seuraava sukupolvi tietää, kuinka sosiaalipalveluja käytetään. Kun toimeentulo on tullut pitkään sosiaalihuollosta, tahto ja uskallus palata takaisin työelämään on heikompi.

Kodit, joissa vanhemmat eivät arvosta työn tekemistä, heijastavat asenteitaan lapsiin ja siten heikentävät oppilaitoksessa tehtävää kasvatustyötä. Ammatillisessa erityisopetuksessa tavoitteena on kuitenkin tukea opiskelijan ammatillista kasvua ja työelämähakuisuutta. Ammatillinen kasvu on osaamisen ja ammatti-identiteetin kehittymistä ja vahvistumista. Samalla kun opiskelija kehittää taitojaan, hän samaistuu ammattiryhmänsä normeihin ja etiikkaan.

Ammatillisen erityisopetuksen pyrkimyksenä on tukea opiskelijan opiskelua siten, että hän saisi tutkintonsa suoritettua ja voisi tutkintonsa jälkeen työllistyä. Tänä päivänä erityisopiskelijoiden oppimisen ja osaamisen kirjo on kuitenkin niin laaja, että joudumme eri opintolinjoilla usein pohtimaan sitä, mihin opiskelijoiden taidot riittävät ja mihin työhön kukin opiskelija voisi sijoittua opiskelujaksonsa jälkeen. Kaikki eivät tule tai voi tulla auton asentajiksi, vaikka opiskelevatkin tätä alaa. Työllistymistä rajoittavat yleensä samat ongelmat, jotka ovat olleet ongelmia jo opiskeluvaiheessa, esimerkiksi keskittymisen, muistamisen ja hahmottamisen häiriöt ja hyvin usein myös omaan elämänhallintaan liittyvät vaikeudet.

Erityisopiskelijan opiskelua voidaan mukauttaa silloin, jos hänellä on vaikeuksia jossain oppiaineessa. Mukautettu opetus tarkoittaa usein käytännössä sitä, että myös työelämään siirtymisessä joudutaan pohtimaan jonkinlaista mukautusta tai yksilöllistä räätälöintiä. Tarkalla seurannalla, arvioinnilla ja onnistuneilla työsäoppimisjaksojen sijoituksilla on tärkeä merkitys etsittäessä kullekin opiskelijalle hänelle parhaiten sopivaa työtehtävää. Autoalaa sivuavia työtehtäviä on paljon, ja vaikka opiskelija ei työllistyisikään auto-alalle, kuitenkin autoalan koulutus antaa hyvän lähtökohdan työllistyä myös muille tekniikan aloille.

Ammattiin valmistuneen nuoren mahdollisimman nopea työllistyminen luo pohjan sille, että nuori integroituu osalliseksi yhteiskunnan toimintoihin. Oma työ-

paikka, asunto ja mahdollisuus suunnitella omaa elämää eteenpäin kannustavat nuorta toimimaan yhteiskunnan säätämien normien mukaisesti.

Syrjäytymisvaaran ehkäisemiseksi ammatillisessa erityisopetuksessa joudutaan toimimaan kokonaisvaltaisemmin yksilön hyväksi kuin ammatillisessa oppilaitoksessa normaalisti. Kokonaisvaltaisen toiminnan kehittämiseksi uudet toimintatavat tulevat olemaan tarpeellisia. Toimintatapojen kehittymisen myötä myös uudet toimintamallit ja siihen liittyvät välineet uudistuvat. Yksi uusi väline voisi olla tässä opinnäytetyössä tutkittava MELBA -arviointimenetelmä. Eritasoisen osaamisen mittaamisessa MELBA -arviointimenetelmän avulla voidaan opiskelijan osaamista verrata suhteessa erilaisiin ennalta arvioituihin työtehtäviin. MELBA -arviointimenetelmä on väline, jota voidaan hyödyntää moniammatillisessa työyhteisössä. Sen opiskelu ja käyttö eivät ole sidottu mihinkään tiettyyn pohjakoulutusvaatimukseen ja sen vuoksi se soveltuu myös opiskelijoiden tukena toimivien henkilöiden käytettäväksi.

MELBA –arviointimenetelmän käyttö voisi olla ohjaajan, opettajan tai opetusryhmän yhteinen menetelmä pohdittaessa erityisopiskelijan ammatillista tulevaisuutta. Opiskelijoita ohjattaessa eteen tulee usein tilanteita, joissa joutuu konkreettisesti näyttämään, miten jokin työvaihe tehdään oikein ja mitä keinoja voidaan käyttää silloin, kun kaikki keinot on jo melkein käytetty. Työtä tehdään ja työskentelyä valvotaan jatkuvasti kontrolloiden työn edistymistä ja opiskelijan osaamista. Tämä tapa toimia tuo opiskelijan ja hänen tilanteensa lähemmäksi ja helpommin nähtäväksi. Yhdessä työskentelyn avulla päästään tasolle, jolla MELBA -arviointia voisi kokeilla ja käyttää yhtenä apuvälineenä arvioitaessa nuoren henkilön osaamista suhteessa johonkin työtehtävään. Oikean työtehtävän löytäminen on askel kohti onnistunutta työllistämistä ja se taas on askel kohti itsenäistä elämää.

3 TUTKIMUSMENETELMÄT

3.1 Tapaustutkimus

Tämän opinnäytetyön tutkimuskohteena on Invalidiliiton Järvenpään koulutuskeskuksen auto-osaston kolmannen vuosikurssin opiskelijaryhmä. Opiskelijoille tehdään MELBA -arviointimenetelmällä taitokartoitus, jota verrataan kahteen erilaiseen työtehtävään, tarkoituksena tutkia opiskelijoiden osaamista suhteessa työhön. Arvioitavia opiskelijoita on kymmenen henkilöä. Tutkimusmetodina on tapaustutkimus, joka mahdollistaa tutkimisen siten, että kohderyhmänä voi olla jokin erityinen ryhmä josta saatua tutkimustulosta ei voi suoraan yleistää. Opiskelijaryhmän osaamista mittaava tutkimus on aina ainutkertainen ja saadut tulokset ovat päteviä vain suhteessa tutkittuun ryhmään.

Tapaustutkimuksen perimmäinen tehtävä on tehdä tapauksesta ymmärrettävä, lukijalleen helposti hahmottuva ja väittämiltään perusteltu kokonaisuus. (Laine, Bamberg ja Jokinen 2008, 258). Tapaustutkimuksen metodi sallii melko vapaasti erilaisten tutkimusmenetelmien käytön, varsinkin silloin, jos tutkimusmenetelmien käyttö palvelee itse tapauksen tutkimista.

Tässä opinnäytetyössä tutkimuskohde on ennalta tiedossa ja sen vuoksi valitsin tutkimuksen näkökulmaksi tapaustutkimuksen paljastavan näkökulman. Paljastavassa tapauksessa tutkitaan ilmiötä, josta ollaan tavalla tai toisella tietoisia, mutta jota ei ole tutkittu. Tapaustutkimuksessa vertaileva tutkimus on olennainen lähestymistapa (Laine, Bamberg ja Jokinen 2008, 33,74.) Tässä työssä vertailua tehdään MELBA -arviointimenetelmän avulla. Tieteelliseksi tutkimuksen tekee MELBA -arviointimenetelmän säännöt ja kurinalaisuus sekä validiteetti, jonka mukaan havainnot tuotetaan ja kuvataan.

3.2 MELBA

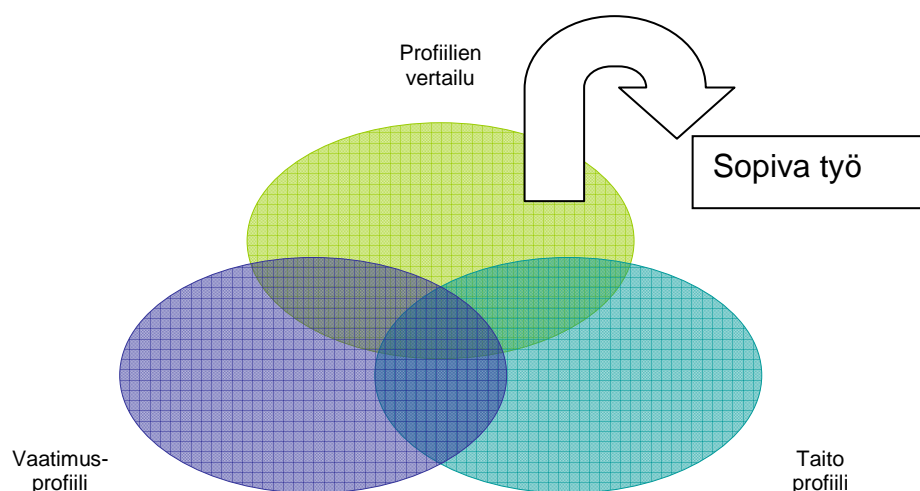
MELBA on Saksassa Siegenin yliopistossa kehitetty arviointi- ja dokumentointimenetelmä ja sen on Suomeen tuonut OTE -projektin myötä Vammaisten las-

ten ja nuorten tukisäätiö. MELBA -sana on lyhennys sanoista Merkmalprofile zur Eingliederung Leistungswandelter und Behinderter in Arbeit, sen tekijänoikeuden haltijana on Miro GmbH. © MELBA on tekijänoikeuksilla suojattu tuote. MELBA on tarkoitettu arviointimenetelmäksi henkilöille, joiden työllistymisen esteet ovat pääasiassa psykososiaalisella alueella. MELBA nojaa psykologis-pedagogiseen viitekehykseen ja se on suunniteltu ensisijaisesti henkilöille, joilla ongelmat ilmenevät psyykkisellä tasolla. MELBAn yksi ominaisuus on työn kuormittavuuden- ja riskitekijöiden erittelyn mahdollisuus.

Menetelmä toimii laatustandardina ja sen avulla voidaan helpottaa asiantuntijoiden välistä tiedonsiirtoa. Menetelmä on tarkoitettu moniammatilliseen käyttöön ja se ei ole sidottu tiettyyn vammaan, työtehtävään tai pohjakoulutukseen. Menetelmää voi käyttää ennaltaehkäisevässä työssä, kuntoutuksessa ja erityistä tukea tarvitsevien henkilöiden työllistämisessä. Menetelmän onnistunut halluunotto vaatii aina käyttäjäkoulutuksen. (Föhres ym. 2004, MELBA 2004 a,b,c.)

Työhön liittyvien taitojen standardoituna kartoitus- ja dokumentointivälineenä MELBA tarjoaa paljon erilaisia käyttömahdollisuuksia eri sovellutusympäristöihin. Taitoprofiilia voidaan käyttää työntekijän tai esimerkiksi opiskelijan osaamisen tason, hänen heikkouksiensa ja ennen kaikkea hänen vahvuuksiensa selvittämiseksi. Koska taitojen diagnostiikka kohdistuu usein pääasiassa vajavuuksiin, standardoidun dokumentoinnin käyttö auttaa usein paljastamaan siihen asti tiedostamattomia pätevyyyksiä.

MELBA rakentuu kolmesta perusosasta: vaatimusprofiilista, taitoprofiilista ja profiilien vertailusta. Vertailusta nähdään helposti henkilön ja työn yhteensopivuus sekä sitä edistävät tai haittaavat osatekijät. Näin löydetään henkilölle sopiva työ ja työhön sopiva henkilö. Kuva 2.

KUVA 2. MELBA -menetelmä

Henkilön osaamisen dokumentointi voi toimia lähtökohtana sille, miten jatkossa menetellään ja miten työn ja osaamisen välistä eroavaisuutta voisi korjata. Dokumentoinnin avulla voidaan pohtia myös, missä koulutuksellisissa tai muissa puitteissa sovittu toimenpide tulisi suorittaa jne. Tämän lisäksi voidaan asettaa myös tarkkoja koulutus- tai kehitystoimien painopisteitä, esimerkiksi sosiaalisten taitojen tai työskentelytapojen korjaamiseksi tai kehittämiseksi. Henkilön taitoja kuvaavien tietojen toistuva kartoitus mahdollistaa ajallisen kehityksen seurannan. Ajallista kehitystä kuvaava dokumentointi osoittaa, mitkä taidot ovat esimerkiksi koulutuksen myötä parantuneet ja kuinka paljon ne ovat parantuneet. Uudelleen arvioinnin avulla nähdään kuinka taidot kehittyvät opiskelun aikana.

MELBA toimii myös laadunvarmistuksen välineenä. MELBAn yhteydessä avainpätevyyksillä tarkoitetaan niitä ihmisen voimavaroja, jotka koulutuksesta riippumattomina antavat ihmisille yleisen taidon toimia. Näihin voimavaroihin luetaan esimerkiksi keskittyminen, pitkäjänteisyys, sosiaaliset taidot, oppiminen ja muistaminen.

3.3 MELBA -taitoarviointi

MELBA koostuu viidestä laadullisesti erilaisesta pääryhmästä, jotka jakautuvat edelleen yksityiskohtaisempiin määritteisiin eli avainpätevyyksiin (29 kpl). Näiden jokaisen avainpätevyyttä hahmottavan kysymyksen alakohtana ovat tasot yhdestä viiteen. Poikkeuksena on kohta Täsmällisyys, jossa on vain kolme tasoa. Jokaisessa tason kysymyksessä on 1-5 tarkentavaa kysymystä, joiden avulla henkilön taitotasoa voidaan pohtia. Lisäksi jokaisen pääkysymyksen ohella on taidon analysoinnin hahmottamiseksi lisäkysymyksiä, esim. Keskittyminen.

- Kykeneekö henkilö paneutumaan työtehtävään muutamia minuutteja pidempään?
- Aiheuttavatko ulkoiset häiriötekijät kuten esimerkiksi äänet, melu ja keskustelut helposti sen, että henkilö ei keskity enää työhönsä?
- Tekeekö hän työssään helposti virheitä?
- Jääkö häneltä työhön liittyviä tärkeitä viestejä tai ohjeita huomaamatta?

Kognitiiviset määritteet

Suunnitelmallisuus
Oivaltaminen
Tarkkaavaisuus
Keskittyminen
Oppiminen/Muistaminen
Ongelmanratkaisu
Sopeutuminen
Käsitteellinen ajattelu

Sosiaaliset määritteet

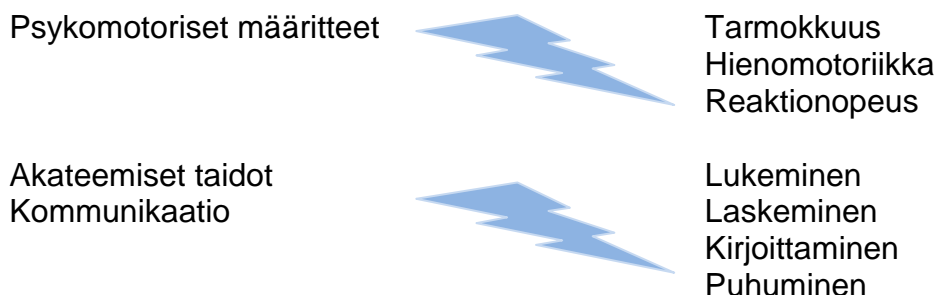
Päämäärätietoisuus
Johtamiskyky
Vuorovaikutustaidot
Kyky arvioida muita
Arvioinnin vastaanottaminen
Ryhmätyöskentely

Työskentelytapaan Liittyvät määritteet

Pitkäjänteisyys
Epäonnistumisen sieto
Kyky arvioida itseään
Järjestelmällisyys
Täsmällisyys
Omatoimisuus
Huolellisuus
Vastuullisuus

MELBAn pääryhmien määritteet (Föhres 2004, 6).

Määritteiden vaativuustasot jakautuvat viisiportaiseen (järjestysominaisuuksien mukaiseen) asteikkoon. Arvojen merkitys:

Profiiliarvo 1: hyvin vähäinen taito

Profiiliarvo 2: vähäinen taito

Profiiliarvo 3: keskitasoinen taito

Profiiliarvo 4: vahva taito

Profiiliarvo 5: huomattavasti keskitasoa vahvempi taito

Arvioinnin porrastus noudattaa normaalijakauman kriteereitä.

Profiiliarvo 1 annetaan silloin, jos prosenttiluku on enintään 5.

Profiiliarvo 2 annetaan, jos prosenttiluku on enintään 6 - 24.

Profiiliarvo 3 annetaan, jos prosenttiluku on enintään 25 - 74.

Profiiliarvo 4 annetaan, jos prosenttiluku on enintään 75 – 94.

Profiiliarvo 5 annetaan, jos prosenttiluku on 95 tai korkeampi.

Täsmällisyys-määrite on ainoa, jossa arviointi tehdään kolmiportaisena.

(Föhres 2007, 4.)

Aina ei voida olla varmoja siitä, että arviointi olisi oikea. Tällaista tilannetta varten arviointivalikossa on vaihtoehto "ea", joka tarkoittaa sitä, että kohdasta ei voida antaa arviota.

3.4 MELBA - työn vaativuuden arviointi

MELBA - työn vaativuuden arvioinnissa työtä arvioidaan samoilla kysymyksillä kuin henkilön taitoja (29 kohtaa). Vaatii jonkin verran ajattelunäkökulman muuttamista, jos otetaan esimerkiksi kohta 14. Oppiminen ja muistaminen, miten työn oppii ja muistaa? Apukysymykset helpottavat hahmottamista. Esim. Onko käytettävissä muistin osittain korvaavia välineitä? Täytyykö tallentaa tietoja vain lyhyille tai hyvin pitkillekin ajanjaksoille? Kuinka monisäikeisiä / pelkistettyjä / laajoja nämä tiedot ovat? Edellytetäänkö, että tiedot ovat milloin tahansa ja nopeasti haettavissa käyttöön? Näiden kysymysten jälkeen on taas ykkösestä viiteen oleva arviointiasteikko omilla hahmottamista helpottavilla kysymyksillä.

Esim. Taso1

- Työ koostuu harvoista, jatkuvasti toistuvista osista.
- Työ edellyttää muutamien yksinkertaisten tai lyhyiden työohjeiden lyhytaikaista muistamista
- Työohjeita tai tietoja voidaan milloin tahansa lukea uudelleen tai tiedustella

3.5 Vertailu

MELBA -arvioinnin tulokset tulevat näkyviin sen jälkeen, kun henkilön osaaminen ja työn vaativuuden arvioinnin kaavakkeet yhdistetään. Näin saadaan näkymään arvioidun henkilön taitoprofiili. Vertailu on mahdollista, koska työn vaativuuden arviointia ja henkilön osaamista arvioidaan samoilla määreillä ja arviointiasteikoilla. MELBA -arviointimenetelmän kansiossa on lomakkeet, joilla arviointi voidaan tehdä manuaalisesti ilman tietokoneen apua, mutta tässä opinäytetyössä käytän MELBAn tietokoneella täytettävää arviointivälineistöä. Lopputuloksen kannalta ei ole väliä kumpaa menetelmää käytän, koska molemmat välineet antavat saman tuloksen. Tietokoneella täytettävä arviointi perustuu Exell -taulukkolaskentaohjelmaan. Taulukkolaskentaohjelma laskee osaamisen ja työn vaativuuden tulokset tietyn kaavan mukaan ja näyttää vertailuprofiilin omana taulukkona. Vertailuprofiilissa näkyy selkeästi henkilön osaamisen riittävyys arvioinnin kohteena olevaan työtehtävään suhteutettuna.

MELBA -arvioinnissa opiskelijaa arvioidaan valmiiden kysymysten pohjalta ja oikea osaamisen taso löytyy peilaamalla opiskelijan osaamista lisäkysymysten avulla.

MELBAn ohjeistuksessa kerrotaan, että avainpätevyyksien kartoittaminen voidaan tehdä seuraavia menetelmiä käyttäen:

1. Keskustelut
2. Standardoidut tehtävät ja psykometriset menetelmät
3. Käyttäytymisen tarkkailu ja kolmansien henkilöiden arvio

Edellä mainittujen menetelmien avulla voidaan punnita asiakkaan avainpätevyyksiä esimerkiksi silloin, kun asiakas on tunnettu vain lyhyen aikaa eikä voida olla täysin varmoja siitä, että hänen avainpätevyyksiensä kartoittaminen (arviointi) onnistuisi luotettavasti. Arvioinnin tekeminen edellyttää arvioitavan tuntemista. Erityisoppilaitoksen toimintaa ohjaa opetussuunnitelma ja sen puitteissa ei ole useinkaan mahdollista lähteä haastattelemaan opiskelijan omaisia tai muita kolmansia osapuolia opiskelijan taitoprofiilin luomiseksi. Taitoprofiilin luominen tulee käytännössä mahdolliseksi opiskelijan oltua oppilaitoksessa esimerkiksi yhden lukukauden. Taitoprofiilia voidaan kyllä päivittää opiskelun aikana.

MELBA -arviointimenetelmän avulla voidaan löytää opiskelijan kykyjä ja taitoja, joita ei opiskelun yhteydessä normaalisti tule mitattua. Löytämällä nämä piilossa olevat taidot, opiskelijalle voidaan ehkä helpommin räätälöidä hänen omaa osaamistaan vastaava työ ja ohjata häntä kehittämään omia erityisiä vahvuuksiaan tai mahdollisesti ohjata häntä hakeutumaan johonkin tiettyyn työtehtävään. Oikean tasoinen työtehtävä palkitsee opiskelijaa yrittämään parhaansa. Tällöin hän ei koe suorittavansa jatkuvasti itselleen vaikeaa työtä, vaan hän saa kiitosta siitä työstä, jonka hän parhaiten osaa. Kun opiskelija kokee työn palkitsevana, hän jaksaa tehdä sitä. Oikean työtehtävän löytyminen voi siten ehkäistä nuoren riskiä syrjäytyä työelämästä.

4 TUTKIMUSTAVOITE

Tämän tutkimuksen tavoitteena on selvittää, miten MELBA -arviointimenetelmä soveltuu käytettäväksi Invalidiliiton Järvenpään koulutuskeskuksen auto-osastolla. Tutkimusmenetelmänä on havaintojen tekeminen MELBA –arviointimenetelmän avulla. MELBA –arviointimenetelmässä verrataan henkilön osaamista suhteessa tiettyyn työtehtävään. Sen jälkeen nähdään vertailuprofiili, joka on tässä työssä se mittari, jolla voidaan havaita, mihin työtehtävään henkilön taidot ja ominaisuudet riittävät. Kyseessä on tapaustutkimus, jossa tutkitaan käytännössä MELBA -arviointimenetelmän toimivuutta ja käytettävyyttä autoalan erityisopiskelijoiden osaamisen kartoituksessa.

MELBA -arviointimenetelmän hallitseminen edellyttää oman koulutuksensa. Itse olen suorittanut arviointiin perehdyttävän koulutuksen lukuvuoden 2008 - 2009 aikana. MELBA -arviointimenetelmä on Suomessa vielä melko uusi ja sen käyttö on mahdollisesti lisääntymässä sitä mukaa, kun arviointitaitoisten henkilöiden määrä lisääntyy. Tähän mennessä MELBA -arviointimenetelmää on Suomessa tutkittu siten, että tutkimukset ovat rajoittuneet MELBAn käyttökokemusten tutkimiseen. Tässä opinnäytetyössä tuon esille MELBAn käyttöä käytännössä.

Opinnäytetyössäni lähdin pohtimaan miten MELBA –arviointimenetelmää voitaisiin käyttää auto-osaston erityisopiskelijoiden osaamisen arvioinnissa ja voiko sen avulla nähdä eroavaisuuksia opiskelijoiden osaamisen tasoissa kahdessa eri työtehtävässä. Jos MELBA –arviointimenetelmällä voidaan selkeästi nähdä opiskelijan osaamisen taso suhteessa johonkin työtehtävään, niin voidaan olettaa kaikille opiskelijoille löytyvän autoalan eri sektoreilta omaa taitotasoa parhaiten vastaava työtehtävä ja osaamisen alue. Tämä edellyttää sitä, että MELBA -arviointimenetelmällä tehtäviä työn vaativuuden kartoituksia tehtäisiin mahdollisimman monesta työtehtävästä.

MELBA -arviointimenetelmän käyttö tutkimusvälineenä edellyttää taitoa arvioida arvioinnin kohteena olevia henkilöitä. Tässä työssä arvioinneissa on mukana myös opiskelijoiden opettaja. Näin voimme yhdessä käyttää arvioinnissa hyväk-

si kahden vuoden pituista yhteistä aikaa opiskelijoiden kanssa ja voimme olla varmempia siitä, että arviointi on tasapuolista ja mahdollisimman luotettavaa. Arviointimenetelmän käyttö on lähellä laadullista, eli kvalitatiivista tutkimusta. Tässä tutkimuksessa ei tehdä haastatteluja, vaan mittari, eli arviointimenetelmä pyrkii kuvaamaan miten erityisopiskelijan osaaminen riittää siihen työhön johon sitä verrataan. Tämän opinnäytetyön tavoitteena on tutkia käytännössä, miten MELBA -arviointimenetelmä soveltuu auto-alan ammatillisen erityisopetuksen käyttöön ja mitä lisäarvoa sen antamat tulokset tuovat opetukselle.

MELBA -tutkimuksen avulla voidaan mahdollisesti nähdä opiskelijaryhmässä erilaisia osaamisen vahvuuksia ja siltä pohjalta voidaan ehkä myös pohtia kullekin opiskelijalle parhaiten soveltuvaa osaamisen aluetta. Tutkimus tuo myös esille sen, miten auton asentajalinjan kolmannen vuosikurssin opiskelijat selviytyvät kahdesta eritasoisesta työtehtävästä: auton perushuollosta ja nokka-akselin käyttöhihnan vaihdosta. Jonkinlaisena epäilyksenä itselläni on se, että miten arvioinnin tarkkuus toteutuu silloin, jos taitoarvioinnin tekee henkilö, joka ei tunne arvioitavaa henkilöä tai on tuntenut hänet vain lyhyen aikaa.

Tässä työssä teimme MELBA -arvioinnit yhdessä erityisopettajan kanssa. Arviointien tekeminen vaati oman aikansa, koska yhden taitokartoituksen keskimääräinen kesto aika on noin 1-2 tuntia. Rajaani työtäni siten, että kerron kohderyhmänä olevasta erityisopiskelijaryhmästä tarkemmin vain kahden opiskelijan osalta, ja näytän opiskelijan henkilökohtaiset vertailuprofiilit vain yhden opiskelijan osalta. Työssäni sovellan MELBA -arviointimenetelmää siten, että kuvaan kaikkien opiskelijoiden taitoprofiilit ja työn vaativuuden profiilien tuloksena syntyneet vertailuprofiilit aina yhdellä taulukolla, jotta niiden hahmottaminen on selvempää. Tämä ryhmäkohtainen MELBA -arviointimenetelmän sovellus on tässä opinnäytetyössä sellaista, mitä ei vielä tähän mennessä ole julkaistu. Ryhmäkohtaisella vertailuprofiilien esittämisellä voidaan nopeasti hahmottaa koko ryhmän osaamisen taso jossakin tietyssä työtehtävässä.

4.1 Opiskelijaryhmä

Auto-osaston kolmannen vuosikurssin ryhmässä opiskelee kymmenen erityisopiskelijaa. Heillä jokaisella on oma yksilöllinen erityisopetuksen ja tuen tarpeensa. Erityisopetuksen tarpeesta on oltava riittävä lausunto jo silloin, kun opiskelija hakeutuu erityisopiskelijaksi. Opiskelun aikana tuen tarvetta arvioidaan esim. havainnoimalla opiskelijan toimintaa opetuksen yhteydessä ja määrä-ajoin tapahtuvissa HOJKS -keskusteluissa, joissa on mukana psykologi, erityisopettaja, opiskelija, sosiaalityöntekijä ja tarvittaessa apulaisrehtori.

Teoriatunneilla opiskelijan oppimista tuetaan eriyttämällä oppimista opiskelija-kohtaisiin tavoitteisiin ja jakamalla ryhmää pienemmäksi tarpeen mukaan. Työsalissa eriytyminen tapahtuu jakamalla työtehtäviä opiskelijoiden taitoja vastaavasti. Työtehtävän annossa on otettava vaikeusasteen lisäksi huomioon myös työn oletettu ajallinen kesto. Ryhmän opiskelu tapahtuu pääasiassa auto-osastolla. Teoriaoppitunnit on normaaliin ammattikouluun verrattuna sovellettu usein osittain työpajaopetuksiksi. Opintojaksot sisältävät koko ajan sopivasti työtä ja teoriaa. Työssäoppimisjaksoilla opiskelijat ovat työharjoittelussa yrityksissä.

Käytännön opetus tapahtuu yleensä aina opiskelijalle korjattavaksi otetun auton korjauksen yhteydessä. Korjaamohallissa on usein samanaikaisesti työskentelemässä kaksi luokkaa, eli noin kaksikymmentä opiskelijaa. Tällöin halli on täynnä. Tällaisessa tilanteessa hallissa on yksi ohjaaja sekä kaksi erityisopettajaa ja melkoinen meteli sekä kiire. Kiire tulee lähinnä henkilökunnalle siitä, että ehtisi jokaisen apua tarvitsevan opiskelijan luokse ennen kuin hän pitkästyy odottamaan ja lähtee työn äärestä pois. Opettajien ja ohjaajan läsnäololla pyritään varmistamaan, että korjaustyöt onnistuvat ilman suurempia vahinkoja ja että kärsimättömät opiskelijat saavat ongelmatilanteissa apua nopeasti. Monella opiskelijalla on diagnosoitu AD/HD, joka on yliviikkautta aiheuttava oireyhtymä.

Autonasentajan kolmivuotiseen perustutkintoon sisältyy 120 opintoviikkoa. Opintoviikot jakautuvat seuraavasti: yleiset aineet 20 opintoviikkoa, ammatilliset aineet 90 opintoviikkoa ja valinnaiset aineet 10 opintoviikkoa.

5 AMMATILLISEN ERITYISOPETUKSEN POLKU

Autoalalle hakeutuvista nuorista moni on tullut valituksi koulutuskokeilujakson myötävaikutuksella. Koulutuskokeilu on palvelu, jossa nuorelle henkilölle annetaan mahdollisuus tutustua siihen opintolinjaan, jota hän on harkinnut omaksi opiskelupaikakseen. Autoalan koulutuskokeilijat pääsevät näkemään autoalan opetusta ja samalla he saavat testata käden taitoja erilaisten tehtävien muodossa. Koulutuskokeilujakson aikana voimme nähdä onko nuorella todellista halua autoalalle ja näemme myös, mitä taitoja hänellä jo on. Koulutuskokeilujaksolla nuori käy opintolinjaan tutustumisen lisäksi psykologin testauksessa, lukitestissä ja matematiikan lähtötasotestissä. Koulutuskokeilujakso kestää viisi päivää ja päättyy yhteiseen palautekeskusteluun.

Koulutuskokeilussa käyneiden nuorten motivaatio on usein hyvin erilainen. Voisi olettaa, että nuori joka tulee koulutuskokeiluun, haluaisi näyttää itsestään parhaat ominaisuudet, jotta hän tulisi valituksi silloin, kun haemme uusia opiskelijoita. Näin ei kuitenkaan aina ole. Joskus tuntuu siltä, että nuori ihminen tulee koulutuskokeiluun vain sen vuoksi, kun ”kaveritkin ovat käyneet” ja ”täällä on kivaa”. Usein nuoria houkuttaa auton asentajalinjalle se ajatus, että voi joskus korjata omaa autoa. Totuus on kuitenkin toinen ja monella onkin vaikeuksia motivoitua työskentelemään silloin, kun korjattavaksi tulee jonkun vieraan ihmisen auto.

Koulutuskokeilujaksot ovat toimineet hyvin myös eräänlaisena arviointijaksona, jolloin olemme voineet arvioida alalle hakeutuvaa nuorta samalla pohtien, että onko hänestä kenties alalle vai suosittellemeko hänelle jotain muuta opintolinjaa tai mahdollisesti valmentavaa opetusta. Joskus ihmettelemme sitä, että koulutuskokeiluun lähetetään myös sellaisia opiskelijoita, joilla ei ole todellisia edellytyksiä toimia asentajina. Vaikka opetusta räätälöidään, niin tarkoituksena on kuitenkin se, että opiskelijan on itse pystyttävä suoriutumaan annetuista tehtävistä ja fyysisistä suorituksista. Tähän mennessä autokorjaamolla työskentelevällä asentajalla ei ole käytössä avustajaa.

Yhteiskuntatieteellisessä viitekehyksessä ammatillisen opetuksen voi nähdä osana ihmisen kasvua ja sosialisatiota. Laki ammatillisesta koulutuksesta (630/1998) määrää ketkä saavat opettaa ja ketkä saavat järjestää opetusta. Kaikessa opetuksessa yhtenä lähtökohtana on tasa-arvo ja yhdenvertaisuus. Suomessa ammatillisen opetuksen perusteet määrää ja säätää opetushallitus.

Jokaisen nuoren työpanos on tulevaisuudessa tarpeen. Siksi ammatillisen koulutuksen yksi tärkeä tavoite on työhön sijoittuminen. Ammatillisen koulutuksen kehittämisen keskeisenä pyrkimyksenä on lisätä työelämän ja ammattikoulutuksen yhteistyötä. Suomessa ammatillinen koulutus on kulkenut pitkän matkan ja nyt se on palaamassa osittain takaisin siihen malliin, jossa se on ollut noin sata vuotta sitten. Ammattimies opetti ja kisälli oppi. Pelkästään oppilaitoksissa tapahtuva opetus ei vastaa enää työelämän odotuksia, vaan opiskelijoiden katsotaan oppivan parhaiten saamalla uusia kosketuspintoja oppimiseen ja opiskeluun liikkumalla oppilaitoksen ja työelämän välisellä rajavyöhykkeellä. Tämä ”rajavyöhykkeellä” toimiminen tuo uusia haasteita ja mahdollisuuksia myös opettajille ja työelämän edustajille. Voidaan sanoa, että samalla rajavyöhykkeellä liikkuu niin opiskelija, opettaja kuin myös työnantaja. Kaiken tarkoituksena on, että ammatillisen opetuksen ja työelämän välinen vuorovaikutus lisääntyy. (Tuomi-Gröhn & Engeström 2001, 9-35.)

5.1 Ammatillinen peruskoulutus ja ammatillinen erityisopetus

Ammatillisen peruskoulutuksen tavoitteena on antaa nuorille ja aikuisille tutkintoon johtavaa ammatillista koulutusta. Laki ammatillisen peruskoulutuksen järjestämisestä (L 630/98) ja laki ammatillisesta aikuiskoulutuksesta (631/98) ohjaa koulutuksen toteuttamista. Peruskoulutuksen tulee antaa opiskelijalle laaja-alaiset ammatilliset perusvalmiudet alan eri tehtäviin siten, että hän voi tarvittaessa oman koulutuksensa avulla ryhtyä itsenäiseksi ammatinharjoittajaksi. Koulutuksen tavoitteena on lisäksi tukea opiskelijoiden kehitystä hyväksi ja tasapainoisiksi ihmisiksi ja yhteiskunnan jäseniksi sekä antaa opiskelijoille jatko-opintojen, harrastusten sekä persoonallisuuden monipuolisen kehittämisen kannalta tarpeellisia tietoja ja taitoja, siten tukien elinikäistä oppimista. Nuorille

järjestettävässä koulutuksessa oppilaitosten tulee olla yhteistyössä kotien kanssa. Keskeisenä pyrkimyksenä on, että ammatillisen peruskoulutuksen järjestelmä on yhteneväinen ja ammatillisen opetuksen päämäärät ovat samat. Ammatillista peruskoulutusta voi saada ammatillisista oppilaitoksista tai ammatillisista aikuiskoulutuskeskuksista näyttötutkintoina. (Ammatillinen koulutus 2010, 22 – 23.)

Erityisopetus ja sen tarve on lisääntynyt jatkuvasti käsittäen kaikki koulutusasteet esikouluista aikuisopiskeluun. Erityisopiskelijat ovat samalla suuri haaste opetukselle ja sen järjestämiselle. Ammatillisen peruskoulutuksen ja ammatillisen erityisopetuksen tavoitteena on antaa opiskelijoille sellaiset ammatilliset valmiudet, että valmistuneet opiskelijat olisivat ammateissaan niin päteviä, että voisivat ryhtyä jossain elämänsä vaiheessa vaikka oman alansa yrittäjiksi. Opiskelu kestää molemmissa oppilaitoksissa yhtä kauan, eli 120 opintoviikkoa ja valmistuneiden opiskelijoiden ammatillisen pätevyyden pitäisi olla sama. Joskus kuitenkin pohdin, miten oppimisvaikeuksista kärsivä mukautetun opetuksen erityisopiskelija ehtii omaksua kaiken tiedon samassa ajassa kuin ammatillisessa perusopetuksessa opiskeleva opiskelija jolla ei ole oppimisvaikeuksia. Vai kuttaako eriyttäminen, mukauttaminen ja pienryhmäopetus todella niin tehokkaasti, että opetussuunnitelman mukaiset tavoitteet voivat täytyä? Täytyy toki muistaa, että ammatillisen erityisopetuksen kautta valmistuneet erityisopiskelijat ovat yleensä tehneet runsaammin käytännön töitä ja ovat sen myötä käytännön työssä kokeneempia. On myös muistettava, että ammatillisesta oppilaitoksesta valmistunut opiskelija on kuitenkin vasta työelämänsä alussa ja oppii työtä tekemällä koko ajan lisää. Työssä menestyminen on aina henkilöstä itsestään riippuvainen asia. Tutkintotavoitteinen erityisopetus antaa opiskelijalle hänen lähtökohdistaan riippuen kuitenkin saman pätevyyden jatko-opintoihin kuin muistakin ammattikouluista valmistuneille. Jatko-opintopaikka taas vastaa siitä, kenet se valitsee opiskelijaksi.

Erityisopetuksen järjestämiseksi koulutuksen järjestäjän tulee laatia erityisopetuksen suunnitelma ja liittää se osaksi opetussuunnitelmaa. Erityisopetuksen suunnitelmassa tulee näkyä koulutuksen järjestäjän linjaamat ja hyväksymät erityisopetuksen periaatteet. Suunnitelmaan on kirjattu tavoitteet, toteutus, ope-

tusmenetelmät, tuki- ja erityispalvelut, asiantuntijapalvelut, yhteistyötahot ja vastuut. Lisäksi suunnitelmassa on oltava näkyvissä, miten henkilökohtaisen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (HOJKS) laaditaan ja miten erityisopetuksen antamisesta päätetään. Erityisopetuksen antaminen perustuu tuki- ja palvelutarpeeseen. Erityisopetuksen tavoitteena on järjestää opetus niin, että opiskelija tulee tarvittavien tukitoimien avulla todennäköisesti pääsemään asetettuihin tavoitteisiin. Erityisopetuksena annettavan opetuksen perustelut on kirjattu lakiin (630/98 § 20). Siellä mainittu kohta ”muu syy” antaa koulutuksen järjestäjälle viimekädessä mahdollisuuden määritellä sen, kuka valitaan erityisopiskelijaksi. Erityisopiskelijaksi voidaan näin ollen valita henkilö, jolla on esimerkiksi vaikeita sosiaalisia ongelmia. (Kinnunen & Halmevuori Opetushallitus 2003, 95 – 97.)

Tänä päivänä oppimishäiriöiden luokittelu on tarkentunut ja sen myötä myös erityisopiskelijastatus myönnetään yhä useammalle nuorelle. Oppimishäiriö voi olla myös seuraus perheen sisäisten sosiaalisten ongelmien vaikutuksesta. Elämä oireilevassa perheessä vaikuttaa yleensä nuoreen negatiivisesti ja saa nuoren toimimaan ei toivotulla tavalla. Epävakaa nuori leimautuu helposti erityisopiskelijaksi. Erityisopetuksen lisääntymiseen on vaikuttanut myös ammatillisten oppilaitosten lisääntynyt erityisopetus ja erityisopiskelijoiden aseman vahvistaminen. Yhtenä uutena erityisopetuksen kohderyhmänä ovat hyvin erilaisilla osaamisen tasoilla olevat maahanmuuttajat.

Tarvittaessa erityisopiskelijalle voidaan antaa ammatilliseen koulutukseen valmentavaa opetusta. Valmentavan opetuksen tarkoituksena on vahvistaa opiskelijan perusvalmiuksia ja mahdollisesti selkeyttää ammatinvalintaa. Joskus opetuksen tavoitteena voi olla myös itsenäiseen elämään kuntouttaminen. Valmentavan opetuksen merkitys on kasvanut sen myötä, kun nuorten mahdollisuudet osallistua työn tekemiseen lapsuudessa on vähentynyt. Valmentava opetus palvelee nuoria siten, että heille tarjotaan mahdollisuus päästä kokeilemaan työn tekemistä turvallisessa ympäristössä. Valmentava vuosi antaa myös aikaa akateemisten taitojen harjoittamiseen, sekä oman tulevaisuuden pohtimiseen. Tutkintotavoitteiseen opetukseen valmentavan linjan hyvä suorittaminen on usein

auttanut myös varsinaiselle opintolinjalle pääsemiseen seuraavan vuoden opiskelijoita valittaessa.

5.2 Erityisopiskelija

Opiskelija, jolla on tarve erityisiin opetus- ja/tai opiskelijahuoltopalveluihin, määrittellään erityisopiskelijaksi. Erityisopiskelijaksi nimeäminen tapahtuu toisen asteen oppilaitoksissa aina itsenäisesti ja oppilaitoksen vastuulla. Erityisopiskelijoiksi nimetään henkilöitä, joilla on esimerkiksi kehityksen viivästymä, vamma tai sairaus, tunne-elämän häiriö tai laaja-alaisia oppimisvaikeuksia. Tänä päivänä erityisopetuksen sektorilla kohtaamme usein myös käsitteen erilainen oppija. Erilaisen oppijan määritteessä viitataan usein niihin opiskelijoihin, joilla ei ole perusteita ns. viralliseen erityisopiskelijastatukseen, mutta heillä on omia erityisiä oppimisvaikeuksia tai muita opiskeluun liittyviä vaikeuksia. Tässä opinnäytetyössä tuon sivulla 33 esille kahden auto-alaa opiskelevan erityisopiskelijan erityisopetuksen historian, jotta lukijan on helpompi hahmottaa minkälaisia vaikeuksia, ja minkälaisia tuen tarpeita erityisopiskelijoilla voi olla. Oppimisen ja osaamisen erot ovat yksilöllisiä. Erityisopiskelijan tulevaisuutta suunniteltaessa vastuu opiskelijan työelämään ohjaamisesta jää usein ammattihenkilöiden vastuulle.

Opetusministeriö voi 9 §:n nojalla määrätä, että koulutuksen järjestäjän erityisenä koulutustehtävänä on huolehtia erityisopetuksen järjestämisestä, erityisopetuksen yhteydessä annettavasta valmentavasta ja kuntouttavasta opetuksesta ja ohjauksesta sekä opetukseen liittyvistä kehittämis-, ohjaus- ja tukitehtävistä. (Laki ammatillisesta koulutuksesta 1998/ 630).

Lea Pulkkinen ja Leevi Launonen kertovat kirjassaan *Koulu kasvuyhteisönä* (2000) siitä, kuinka tärkeää lapselle on saada tukea ja rakkautta tarpeeksi. Myös hyvä oppimisympäristö, verkottunut koulu, koulun arvot ja toimintatavat tukevat lapsen hyvää sosioemotionaalista kasvua ja kehitystä. Onnellinen ja virikkeellinen lapsuus ehkäisee sosiaalisten ongelmien ja syrjäytymisen kehiti-

tymistä. Hyvä oppimisympäristö ja koulun tarjoamat erilaiset tukimuodot ovat tärkeitä myös ammatillisessa erityisopetuksessa.

Erityisopiskelijan siirtyessä toiselle asteelle hänen erityisopiskelijaksi määrittäminen tehdään uudestaan. Toisen asteen oppilaitokset määrittävät omat erityisopiskelijansa omien määrittämysperusteella ja tällöin on vaara, että erityisopiskelijan osallisuus omaan erityisyyteensä unohtuu. Erityisopiskelijan historia sisältää paljon testauksia ja arviointeja, joiden muistaminen ei aina ole erityisopiskelijalle mieluista. Erityisopiskelija kantaa mukanaan omaa erityisopetuksen historiaansa ja sen vuoksi hän on oman elämänsä paras asiantuntija. Oikein suunniteltu opiskelupolku ja oikeanlaiset tukitoimet antavat opiskelijalle mahdollisuuden saavuttaa hyviä ja onnistuneita oppimiskokemuksia. Onnistumisten kautta opiskelijan motivaatio ja elämänhallinta lisääntyy. Arvioinnissa on myös muistettava tuoda esiin myös opiskelijan vahvuudet. On tavallista, että erityisopiskelijan itsetuntemus on alentunut ja hänen jaksamisensa on lyhytjänteistä. Positiivisella kannustamisella ja ohjauksella hänen oppimistuloksensa saadaan paremmaksi. Tuen tarpeen määrittäminen ei voi olla lopullista, vaan sitä täytyy voida tarkistaa tarpeen mukaan. Näitä tarkistuksia tehdään esimerkiksi HOJKS-tapaamisten yhteydessä. (Kiipula 2004, 25.)

5.3 Erityisopiskelijan arviointi

Ammatillisessa peruskoulutuksessa opiskelijan arviointi pohjautuu lakiin ammatillisesta koulutuksesta (630/98) sekä asetukseen (811/98), sekä Opetushallituksen määräykseen opetussuunnitelman ja näyttötutkintojen perusteista. Opiskelijan arvioinnissa käytetään arviointiasteikkoa 1 - 3. Kiitettävä (3), hyvä (2) ja tyydyttävä (1). Vapaasti valittavien opintojen arvioinnissa voidaan opiskelijan suostumuksella merkitä kurssi suoritetuksi myös ilman numeroarviointia.

Tänä päivänä ammatillisessa opetuksessa erityisopiskelijan osaamista mitataan kokeilla ja osaamisen näytöillä. Erityisopiskelijoiden kohdalla näyttöjen toteuttamisessa joudutaan huomioimaan kunkin opiskelijan henkilökohtaiset oppimisen ja osaamisen valmiudet ja myös joissain tapauksissa sen hetkinen fyysinen ja psyykinen suorituskyky. Arviointia tehdään myös seuraamalla työskentelyä

työpajassa, sekä työssäoppimisjaksojen loppuyhteenvedoissa. Opiskelijan arvioinnista päättää aina arvioitavasta opetuksesta vastaava opettaja tai, jos opettajia on useita, opettajat yhdessä. Tutkintoon sisältyvästä työpaikalla suoritettua työssäoppimisjakson arvioinnista päättävät opetuksesta vastaava opettaja ja työnantajan nimeämä henkilö yhdessä.

Erityisopetuksessa opiskelijan arviointi lähtee siitä oletuksesta, että opiskelija suorittaa tutkinnon valtakunnallisen opetussuunnitelman perusteissa mainittujen tavoitteiden ja arviointimääräysten mukaisesti. Tähän hän saa erityisopetuksen puitteissa mahdollisimman paljon apua. Mikäli opiskelija ei suoriudu opetussuunnitelman perusteissa mainitun T1 tason tavoitteista, niin opetusta voidaan mukauttaa. Kaikille opiskelijoille on tehty henkilökohtainen opetuksen järjestämisestä koskeva suunnitelma HOJKS, johon on kirjattu opiskelijan saama ylimääräinen tuki. Mukautettujen opintokokonaisuuksien arvioinnin on oltava näkyvässä opiskelijan todistuksessa. Opiskelijalle annetaan tutkintotodistus, vaikka yksi tai useampi opintokokonaisuus olisi mukautettu. Opintojen mukautus ei vaikuta muodolliseen jatko-opintokelpoisuuteen, koska vastaanottavan oppilaitoksen vastuulla on myöhemmin se, keitä he ottavat opiskelijoiksi. (Kinnunen & Halmevuori Opetushallitus 2003, 98 – 99.)

5.4 Erityisopetuksen vaikuttavuus

Erityisopetuksen tarkoituksena on tukea niitä nuoria, joiden kehitys on viivästynyt tai jotka tarvitsevat omien oppimistarpeidensa mukaista tukea oman ammatilliansa opiskelussa. Tavoitteena heillä kaikilla on hyvä ja mahdollisimman itsenäinen elämä. Erityisopetuksen vaikuttavuutta on yleensä vaikea mitata. Mittausta vaikeuttaa opiskelijoiden erilaisuus ja se, että oliko opiskelun tarkoituksena valmistua ammattiin vai oliko opiskelun tarkoituksena opiskelijan elämänlaadun parantaminen. Parhaiten vaikuttavuudesta voisivat kertoa ne henkilöt, jotka ovat erityisoppilaitoksessa opiskelun jälkeen saaneet työpaikan ja sen avulla päässeet osalliseksi normaaliin yhteiskuntaan. Erityisopiskelija, joka on päässyt elämään omaa elämäänsä tasavertaisena yksilönä tässä yhteiskunnassa, on käy-

nyt yleensä läpi niin kovan koulun omien oppimisongelmiensa kanssa, että hän ei kovin helposti tule niistä enää puhumaan.

Erityisopetuksen vaikuttavuutta arvioidaan oppilaitoksissa saatujen kokemusten, toimintatapojen arvioinnin ja palautekyselyiden perusteella. Myös oppilaitoksissa tehtävien seurantatutkimusten tulokset paljastavat sen mihin opiskelijat ovat sijoittuneet opiskelun jälkeen.

Erityisopetuksen laatua ja vaikuttavuutta valvotaan oppilaitoksissa sisäisesti tehtävinä auditointeina. Auditoinnissa arvioidaan niitä toiminnan prosesseja, joiden uskotaan tuottavan laadukasta toimintaa. Arviointi tapahtuu usein ulkoisen arvioijan tekemänä ja perustuu tuotettuihin itsearviointiraportteihin. Erityisopetuksen tehokkuutta ja laatua mitattaessa tulee arvioinnin kohdistua lähiyhteistyöhön, opetuksen ja tukipalveluiden järjestäjiin ja yksilötasolla opiskelijoiden valmiuksien kehittymiseen ja yksilöllisten opetussuunnitelman tavoitteiden saavuttamiseen. Jatkuva arviointi on osa kehittyvän kouluyhteisön toimintaa. Fyysinen oppimisympäristö on ymmärrettävä sellaisena ympäristönä, että se ottaa huomioon erityistä tukea tarvitsevat opiskelijat. (Holopainen, Ikonen ja Ojala 2001, 27 – 28.)

6 TYÖKYVYN ARVIOINNISTA

Vajaakuntoisten ja vammaisten henkilöiden työkyvyn arvioinnissa on käytössä paljon erilaisia menetelmiä ja mittareita, joiden avulla voidaan arvioida yksittäisiä työkyvyn osa-alueita, mutta näiden eri arviointimenetelmien tuottaman tiedon yhdistäminen on ollut vaikeaa. Arviointi on tehty irrallaan käytännön työympäristöstä ja sen vuoksi konkreettisia tuloksia on ollut vaikeampi nähdä.

Suomesta löytyy yli 500 erilaista työ- ja toimintakykyä mittaavaa menetelmää tai mittausnimeä. Menetelmät pitävät sisällään erilaisia fyysisen toimintakyvyn mittauksia, kävely- ja liiketestejä, nivelten ja raajojen liikkumista mittaavia testejä, sekä niihin liittyviä menetelmäkuvauksia (Smolander, Hurri 2004, 16.)

Suomessa tehtävät työ- ja toimintakyvyn arviot on perinteisesti tehty terveydenhuollon sektorilla. Työkyvyn mittauksessa on lähdetty oletuksesta, että ihminen pitää saada kuntoon. Työn vaativuuden ja ihmisen osaamisen väliseen arviointiin ei ole ollut hyvää välinettä ennen MELBA -menetelmän käyttöönottoa. Esimerkiksi kuntoutussäätiö keskittyy pääasiassa tutkimaan ihmisen työkykyä fysiologisella tasolla lääkärin vastatessa arvioinnista. Kiipulassa toteutetun Koutsi-projektin (2004 - 2007) tavoitteena oli rakentaa opiskelijalle oma henkilökohtaisesti räätälöity kuntoutuspolku, joka koostui erilaisista koulutusosioista eri tutkintojen alueilta. Opetushallituksella on olemassa osaamisen itsearviointiin soveltuva internetissä oleva osaamiskysely, joka tekee arvioinnin asiakkaan valitsemien vastausten pohjalta (www.osaan.fi). Myös jotkut psykologien pitämät psykologiset testit kartoittavat henkilöiden ominaisuuksia ja taitoja, mutta niitä käytetään yleensä työkyvyn ja kuntoutuksen tarpeen arvioinnissa ja niiden käyttö osaamisen ja työn välisen suhteen arvioinnissa on pieni. Psykiatrinen työkyvyn arviointi perustuu lääkärin tekemiin haastatteluihin, toimintakyvyn testauksiin, elämänkaaren ja työhistorian selvitykseen ja diagnostisiin tutkimuksiin. Nämä kaikki edellä mainitut työkykyä mittaavat menetelmät toimivat vain suuntaa antavina. Menetelmien oletuksena on lähinnä se, että jos ihminen on kunnossa, niin hän osaa mitä vain. MELBA -arviointimenetelmä vertaa henkilön osaamista aina siihen työhön johon henkilöä ajatellaan sijoitettavaksi.

Usein työkyvyn ja ammatillisen osaamisen arviointia toteuttaa henkilö, joka ei toimi siinä työympäristössä missä työtä tehdään. Arvioija olettaa ja näkee mielikuvia siitä, millaista työtä asiakas tekee ja minkälainen hänen toimintaympäristönsä on. MELBA -arviointimenetelmä voidaan tuoda siihen ympäristöön, missä asiakas toimii. Toimimalla ympäristössä jossa henkilö ja työ ovat, voidaan saada tarkempia ja puolueettomia arvioinnin tuloksia. Verrattaessa MELBA -arviointimenetelmällä tehtävää työkyvyn arviointia johonkin toiseen menetelmään, voidaan todeta, että MELBA -arviointimenetelmä toimii vähimmillään arvioijan ja arvioitavan välisenä menetelmänä. Menetelmä on ”kevyt” ja siirrettävissä helposti erilaisiin työympäristöihin.

Arviointimenetelmän käyttö tutkimusmenetelmänä edellyttää vahvaa kykyä arvioida arvioinnin kohteena olevia henkilöitä. Tässä työssä opiskelijoiden arvioinneissa on itseni lisäksi mukana myös opiskelijoiden opettaja. Kahden vuoden työskentely opiskelijoiden kanssa tuo varmuutta arvioinnin tekemiseen ja näin ollen arviointi on mahdollisimman luotettavaa. Smolander (2004, 69) mainitsee luotettavuuden, eli validiteetin käsittävän sitä, missä määrin mittari mittaa sitä, mitä sen on tarkoitus mitata. Eli miten mittari tuottaa sopivia, mielekkäitä ja käytökelpoisia tuloksia.

Arviointimenetelmää ja sen käyttöä mietittäessä on muistettava tarkastella kriittisesti menetelmän luotettavuutta ja sitä, että antaako menetelmä johdonmukaista tietoa ja kuinka luotettava arviointi on. Arvioinnilla tulisi saada tietoa mahdollisimman kattavasti, eri näkökulmista ja arvioinnin kohteena olevasta ilmiöstä. On yleistä, että arvioitava henkilö toimii uudessa ympäristössä eri tavalla kuin tutussa ympäristössä. Arvioinnissa on muistettava huomioida myös arviointiin käytettävä aika. Strukturoitujen arviointien luotettavuus on yleensä hyvä. On kuitenkin tärkeää, että arvioinnin luotettavuus on tarkistettu etukäteen. Näin voidaan perustella se, että arviointi on oikein kohdistettu ja se on yksilöllisesti pätevä. (Law 2001, 21 – 22.)

Kun arvioinnilla halutaan tukea oppimista, puhutaan autenttisesta arvioinnista. (Holopainen, Ikonen ja Ojala 2001, 27).

7 VERTAILURYHMÄN OSAAMISEN KARTOITUS

Autoalan opiskelijaryhmän opiskelijat ovat kaikki erityisopiskelijoita. Havainnollistaakseni mitä erityisopetuksen tarpeita heillä voi olla, kerron kahden erityisopiskelijan erityisopetuksen historiasta ja siitä, mitä heidän opetuksessaan tarvitsee ottaa huomioon. Nämä kaksi erityisopiskelijaa ovat olleet minulla henkilökohtaisesti ohjattavina ja he myös suostuivat ensimmäisinä siihen, että teen heille MELBA –arviointimenetelmällä henkilökohtaisen taitokartoituksen yhdessä opettajan kanssa. Arviointi tehtiin opiskelijan läsnä ollessa ja arviointiin meni aikaa keskusteluineen noin 1,5 tuntia henkilöä kohden. Osaamisen kartoituksessa oli kiinnostavaa huomata, että opettajan ja itseni antamat arvioinnit osuivat melko tarkasti samaan arviointikaavakkeen vaihtoehtoon. Tämä kertoo siitä, että opiskelijat ovat jo ehtineet tulla taitoineen meille tutuiksi.

Arviointi tehtiin opettajien valvontatilassa korjaamohallissa. Samaan aikaan muut opiskelijat tekivät käytännön harjoituksia korjaamalla autoja. Arvioinnin aikana työsalissa työskennelleet opiskelijat kävivät jatkuvasti kyselemässä neuvoa omien töidensä kanssa ja tämä häiritsi arvioinnin tekemistä selkeästi. Opettajien palkka koostuu opetussuunnitelman mukaisesta tuntikehyksestä, jolloin kehyksen ulkopuolella tehtävästä työstä ei makseta korvausta. Opetussuunnitelmaan ei ollut varattu aikaa MELBA -arvioinnin tekemiseksi ja sen vuoksi tämä ylimääräinen työ jouduttiin tekemään muun työn ohessa ja tarkoitukseen sopimattomissa olosuhteissa.

Nämä kaksi erityisopiskelijaa (nimet muutettu) Matti ja Paavo ovat tulleet autoalan opintoihin vähän erilaisista lähtökohdista. Matilla on todettu AD/HD. Matin opiskelu peruskoulussa on ollut heikkoa lähinnä keskittymiskyvyn puutteen vuoksi. Hän on ollut peruskoulun loppuvaiheessa myös joitakin jaksoja sairaaläkoulussa. Matin sairaalajaksoilla etsittiin syitä hänen huonoon ja levottomaan käytökseensä. AD/HD:n lisäksi Matilla todettiin TIC- oireita. TIC- oireet aiheuttavat nykiviä liikkeitä kasvoissa ja lievää änkytystä puheessa. Matin sanailu on myös aiheuttanut jonkin verran ongelmia erilaisissa tilanteissa niin opettajien kuin opiskelutovereidenkin kanssa. Matti on käyttäytynyt epämieluisissa tilan-

teissa siten, että hän saattaa katsoa kohti ja sanoa jotain loukkaavaa. On erikoista, että hän ei juuri ole voinut pidätellä sanomisiaan. Tällä hetkellä Matin käytös on jo hallitumpaa ja hän osaa olla halutessaan myös hiljaa.

Matti tuli peruskoulun jälkeen Invalidiliiton koulutuskeskukseen tekniikan ja liikenteen alalle valmentavalle TAHKO -linjalle. Hän pyrki auto-alalle jo suoraan peruskoulusta ja kävi myös auto-osastolla koulutuskokeilussa, mutta levottomuuden ja häiritsevän käytöksen takia häntä ei silloin valittu opiskelijaksi. Valmentavan vuoden aikana hänen motivaationsa muuttui paremmaksi ja häiritsevä käytös vähentyi selkeästi. Matti on matemaattisilta taidoiltaan ryhmänsä parhaimpia ja hän on myös selkeästi tullut paremmaksi käytännön työskentelyssä. Matilla on ollut jo jonkin aikaa AD/HD- lääkitys ja se on tasapainottanut hänen elämänsä selkeästi parempaan suuntaan.

Nyt tilanne on sellainen, että Matti on menestynyt hyvin niin koulussa kuin myös alan yrityksessä työssäoppimisjaksolla. Hän on ajanut ajokortin ja kulkee kouluun omalla autolla. Matin MELBA -vertailuprofiili sivulla 42 vastasi hyvin henkilöauton perushuollon työnvaativuutta. Taitoarvioinnin ja työnvaativuuden välisessä tuloksessa ainoastaan neljä kohtaa ylitti Matin perustaitorajat; järjestelmällisyys, täsmällisyys, huolellisuus ja vastuullisuus. Matilla on hyvät mahdollisuudet menestyä alan tehtävissä, jos hän itse muistaa kiinnittää huomiota edellä mainittuihin vajavaisuuksiin. Nämä arvioinnissa esille nousseet heikkoudet ovat AD/HD- henkilölle melko tyypillisiä. On kuitenkin myös todettu, että juuri nämä heikkoudet korjaantuvat paremmiksi iän myötä.

Paavo on käynyt peruskoulua normaaliryhmässä. Paavolla ongelmia on peruskoulussa aiheuttanut paniikkihäiriöstä johtuneet poissaolot. Paavo on kokenut joinakin päivinä kovia pelkotiloja kouluun lähtemisen takia. Paavo aloitti autoalan opiskelun ensin normaalissa ammattikoulussa, mutta ensimmäisen syksyn poissaolojen suuri määrä aiheutti sen, että hänet erotettiin. Tämän jälkeen hän hakeutui Invalidiliiton koulutuskeskukseen. Kun Paavo tuli Invalidiliiton koulutuskeskukseen auto-osastolle, hänellä oli ensimmäisenä vuonna ajoittain melko paljon poissaoloja. Toisen vuoden syksyllä hänen poissaolonsa olivat vähentyneet ja hänen motivaationsa opiskeluun on sen jälkeen ollut parempi.

Paavo on testattu psykologisilla testeillä jo peruskoulussa. Hänen kirjallinen suoriutumisensa on ollut melko heikkoa. Oppitunneilla hän on ollut levoton ja keskittyminen on herpaantunut, kun on pitänyt seurata opetusta. Paavon kohdalla MELBA -vertailuprofiili antoi yllättävän tuloksen. Arviointi suoritettiin vertaamalla taitoarviointituloksia samaan työnvaativuuden arviointipohjaan kuin Mattia oli verrattu. Kyseessä oli auton perushuolto. Paavon kohdalla työn vaativuus ylittyi seuraavissa arviointikohdissa: arvioinnin vastaanottaminen, taito arvioida itseä, järjestelmällisyys, täsmällisyys, omatoimisuus ja huolellisuus. Näistä sosiaaliin määritteisiin kuului arvioinnin vastaanottaminen ja loput kuuluivat määritealueeseen työskentelytapaa kuvaavat määritteet.

Paavo on kriittisempi itsensä suhteen ja hän kokee varmasti myös jonkinlaista epävarmuutta paniikkihäiriön takia. Tämä voi selittää sen, että arvioinnin vastaanottamisen taito ylittyi. Paavo tarvitsee aina selkeät, yksinkertaiset ja lyhyet ohjeet kullekin työtehtävälle. Muistamisen ja ahdistumisen helpottamiseksi hän ottaa mielellään ”kaverin” samaan työtehtävään.

Itsensä arvioimisen taito, järjestelmällisyys, täsmällisyys, omatoimisuus ja huolellisuus ovat niitä taitoja, joiden vaatimukset ylittyvät monilla auto-osaston opiskelijoilla. Korjaamotyöskentelyssä työkalut jäävät helposti siihen, missä niitä on viimeksi käytetty, kellonaikojen noudattaminen on vaihtelevaa, omien työkalujen hoito ja ylläpito ovat melkein kaikilla opiskelijoilla olematonta. Vaikka asiasta puhutaan ja muistutetaan, ei mene kauan, kun ohjeet ovat taas unohtuneet.

7.1 Vertailuryhmän taitoprofiilit

MELBA -arvioinnin tehdään aina opiskelijakohtaisesti siten, että opiskelijalle tehdään oma taitoprofiili, sen jälkeen työstä vaatimusprofiili ja lopuksi profiileita voidaan verrata. Profiilien vertailu tuo esille henkilön osaamisen tason suhteessa työhön. MELBA -arviointi tuo esille monenlaisia näkökulmia ja mahdollisuuksia, kun pohditaan ihmistä suhteessa työhön. MELBAn avulla voidaan pohtia esimerkiksi sitä, millaiseen työtehtävään henkilö on sopiva. Miten arviointia voidaan hyödyntää opiskelijan opiskelun ohjaamisessa? Miten työn kuormitus- ja

rasitustekijät voidaan huomioida suhteessa työntekijän resursseihin, kun tiedossa on työn vaativuus ja henkilön kyvyt? Miten työpaikoilla voidaan työn vaativuutta säädellä suhteessa henkilön kykyihin ja miten esimerkiksi opiskelijaryhmän arvioinnin avulla voidaan verrata opiskelija-aineksen muuttumista vuosien myötä? Miten erityisopetus kehittyy ja miten opiskelijaryhmät muuttuvat?

Sivulla 37 opiskelijaryhmän taitoarvioinnit on koottu yhteen taulukkoon. Taulukkoa on sovellettu tähän opinnäytetyöhön selkeyden vuoksi, eikä se ole virallinen MELBA -taulukko. MELBA -arviointimenetelmän taulukot on tarkoitettu aina yhden henkilön arviointia varten. Jos esittäisin kaikki kymmenen taitoprofiilia omina taulukoina selityksineen, se tekisi tästä esityksestä melko sekavan.

Kaavakkeessa on jokaisen opiskelijan saama taitoprofiili omassa pystyrivissä. Yhteiseen kaavakkeeseen kootut taitoprofiilit antavat arvioijalle nopeasti selkeän kuvan siitä, minkälaiset taidot kullakin opiskelijalla on ja mitä taitoa kukin opiskelija voisi kehittää. Ryhmän sisäiset erot näkyvät myös selkeästi. MELBA -arviointimateriaalissa taito- ja vaativuusprofiilit on kuvattu vastaavasti kuin sivun 42 profiilienvertailukaaviossa. Tässä työssä kuvaan taito- ja osaamisprofiilia ainoastaan asteikolla 1-5. Se, että näytän profiilit ainoastaan numeroina, selkeyttää tämän työn hahmottamista.

Taitojen arviointi	Opiskelijoiden Taitoprofiilit 10kpl									
	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J
Kognitiiviset määritteet										
Suunnitelmallisuus	3	4	2	1	2	2	1	1	4	2
Oivaltaminen	3	4	3	2	3	2	2	2	3	3
Tarkkaavaisuus	3	4	3	2	4	2	2	3	3	3
Keskittyminen	3	4	3	2	2	3	2	2	4	2
Oppiminen/Muistaminen	3	3	3	3	3	2	2	2	4	3
Ongelmanratkaisu	2	3	2	1	3	2	1	1	4	2
Sopeutuminen	3	4	3	2	3	3	3	3	4	3
Käsitteellinen ajattelu	2	3	2	2	2	2	2	2	3	2
Sosiaaliset määritteet										
Päämäärätietoisuus	2	4	2	1	4	4	2	1	4	2
Johtamiskyky	2	4	2	1	1	3	2	1	3	2
Vuorovaikutustaidot	3	4	3	1	3	3	3	3	3	3
Taito arvioida muita	3	4	3	3	3	3	2	2	3	3
Arvioinnin vastaanottaminen	3	4	2	2	3	3	2	3	3	3
Ryhmätyöskentely	3	3	3	2	3	3	3	2	3	3
Työskentelytapaan liittyvät määritteet										
Pitkäjänteisyys	3	5	3	2	2	3	3	2	2	2
Epäonnistumisen sieto	2	3	4	2	2	3	2	2	3	2
Taito arvioida itseä	3	4	2	3	3	3	1	2	3	3
Järjestelmällisyys	2	4	2	3	1	3	1	2	4	1
Täsmällisyys	2	3	2	3	3	3	2	2	3	2
Omatoimisuus	3	4	2	2	3	2	2	2	5	2
Huolellisuus	2	4	2	2	3	2	3	2	4	2
Vastuullisuus	2	4	3	3	3	3	2	2	3	3
Psykomotoriset määritteet										
Tarmokkuus	3	4	3	1	1	3	1	2	4	1
Hienomotoriikka	4	5	4	4	4	4	3	4	5	4
Reaktionopeus	3	4	3	3	3	3	3	3	5	5
Akateemiset taidot/ Kommunikaatio										
Tekstin ymmärtäminen	4	4	3	4	3	3	3	3	3	3
Laskeminen	3	3	2	3	2	3	2	2	3	2
Tekstin tuottaminen	3	4	3	3	3	3	2	3	3	3
Puhuminen	3	4	3	2	3	3	3	2	4	3

7.2 Taitojen analysointia

Sivun 37 taulukossa näkyy pystysarakkeessa jokaisen opiskelijan saama oma taitoprofiili. Taitoprofiileja katsomalla voidaan nopeasti havaita opiskelijoissa näkyviä samankaltaisuuksia ja myös erilaisuuksia. Vaikka jokainen opiskelija on oma yksilönsä ja kullakin on oma erityisopetuksen tarpeensa, niin esimerkiksi hienomotoriikka ja reaktionopeus on jokaisella opiskelijalla hyvää tasoa 3-5. Tässä näkyy selkeästi opiskelijoiden impulsiivisuus ja suuntautuneisuus asennustyöhön. Pystysarakkeessa rivissä B näkyy arvio opiskelijasta, jolla on ainoastaan fyysinen syy olla erityisopetusryhmässä. Hänellä on tavoitteena hakeutua myöhemmin ammattikorkeakouluun. Pystysarakkeessa rivissä I näkyy arvio opiskelijasta, joka on otettu erityisopiskelijaksi epäsosiaalisen käyttäytymisen ja syrjäytymisen uhan takia. Kohdassa Pitkäjänteisyys hän sai arvion kaksi. Tässä kohdassa näkyy hänen tapansa reagoida silloin, kun työ ei ole hänelle mieluisen. Opiskelija I on kuitenkin ollut motivoitunut ja aktiivinen, ja hän on suoriutunut hyvin opinnoista. Opiskelija Matin arviointi näkyy rivillä A ja opiskelija Paavo rivillä C. Opiskelijoiden arvioimisessa ainoastaan kohta Johtaminen, aiheutti pohtimista sen suhteen, miten sitä arvioidaan. Arvioidaanko niin, että laitetaan merkintä kohtaan "ea", eli ei arviota, vai annetaanko ruutuun numeerinen arvo. Päätimme opettajan kanssa arvioida opiskelijan johtamista numeerisesti sen mukaan, kuinka hän toimii työparinsa kanssa, miten hän tekee päätöksiä ja miten hän delegoi tehtäviä. Nämä arviointikriteerit olivat myös MELBAn kriteereitä ja niihin oli selkeät arviointiohjeet. Opiskelijaryhmässä on selkeästi nähtävissä omanlainen hierarkia ja opiskelijat toimivat usein sen mukaisesti.

8 KAHDEN ERITASOISEN TYÖN VAATIVUUDEN ARVIOINTI

MELBA -arviointimenetelmällä tehtävään kartoitukseen kuuluu yhtenä osana työnvaativuuden arviointi. Osaamisen arvioinnissa arvioidaan henkilön osaamista, mutta työnvaativuuden arvioinnissa meidän tulee tietää mistä työstä arvio koostuu. MELBAn avulla erityisopiskelijalle voidaan luoda oma osaamisen taitoprofiili ja samalla osaamisprofiilista saadaan vertailukelpoinen ”mittari”, jonka avulla opiskelijan osaamistasoa voidaan verrata auto-alan johonkin osatehtävään. Osatehtävä sen vuoksi, että mittaaminen olisi tarkempaa. Tässä opinnäytetyössä auto-alan erityisopiskelijoiden työnvaativuuden arviointia varten päätin osittaa auton korjaustyöt tiettyihin kokonaisuuksiin. Auton korjaaminen ja ylläpito voidaan nähdä useana erilaisena työkokonaisuutena, esimerkiksi auton pesu, vahaus ja sisäpuhdistus. Korityöt, rengastyöt, määräaikaishuolto, vaativampi määräaikaishuolto sisältäen hammashihnan vaihdon, jarrutyöt, alustan korjaustyöt ja sylinterikansityön. Näiden töiden lisäksi voidaan listaa jatkaa vaikka kuinka paljon, mutta se ei ole tämän työn kannalta tarpeellista. Oleellista on se, että arvioitava työkokonaisuus on sellainen, että opiskelija on saanut siihen vaadittavan opetuksen, sitä on harjoiteltu ja voidaan olettaa, että hänellä on valmius suoriutua annetusta työkokonaisuudesta. Tulos tulee tarkemmaksi sen kautta, että tehtävät työvaiheet ovat selkeät ja niiden lukumäärä on rajallinen. Jos mitataan auton perushuollon työnvaativuutta, niin siihen liittyvät työtehtävät ovat melko samanlaisia auton merkistä riippumatta. Opiskelijoiden arviointi on myös tasa-arvoisempaa, kun jokaisella on jo kokemusta perushuollon tekemisestä. Tässä opinnäytetyössä työn vaativuus on arvioitu kahden tarkasti rajatun työn osalta; auton perushuolto ja nokka-akselin käyttöhihnan (hammashihna) vaihto. Molemmat työtehtävät tulisi suorittaa alusta loppuun itsenäisesti. Nämä työtehtävät ovat sellaisia, että kolmannen vuosikurssin opiskelijalla on valmiudet suoriutua niistä. Työn suorittamisen apuna voi käyttää saatavissa olevaa kirjallista materiaalia.

Sivulla 40 esitän perushuollon ja hammashihnan vaihtotyön vaatimusprofiilit. Työtehtävät on tarkoituksella valittu sen mukaan, että niiden työn vaativuus on

selkeästi erilainen. Näin voimme saada myöhemmin tehtäviin opiskelijoiden vertailuprofiileihin selkeämmät eroavaisuudet.

Työn vaativuuden arviointi	Perushuolto	Hammashihnan vaihto
Kognitiiviset määritteet		
Suunnitelmallisuus	2	3
Oivaltaminen	2	4
Tarkkaavaisuus	2	2
Keskittyminen	3	4
Oppiminen/Muistaminen	2	2
Ongelmanratkaisu	2	3
Sopeutuminen	2	3
Käsitteellinen ajattelu	2	2
Sosiaaliset määritteet		
Päämäärätietoisuus	1	2
Johtamiskyky	1	1
Vuorovaikutustaidot	1	3
Kyky arvioida muita	1	1
Arvioinnin vastaanottaminen	3	2
Ryhmätyöskentely	2	1
Työskentelytapaan liittyvät määritteet		
Pitkäjänteisyys	1	3
Epäonnistumisen sieto	1	2
Kyky arvioida itseään	3	4
Järjestelmällisyys	2	3
Täsmällisyys	3	3
Omatoimisuus	3	3
Huolellisuus	3	3
Vastuullisuus	3	3
Psykomotoriset määritteet		
Tarmokkuus	2	4
Hienomotoriikka	2	3
Reaktionopeus	2	2
Akateemiset taidot/ Kommunikaatio		
Lukeminen	2	3
Laskeminen	1	1
Kirjoittaminen	2	2
Puhuminen	2	2

8.1 Työn vaativuuden analysointi

Sivun 40 kaksi erilaista työtehtävää eroavat vaatimustasoltaan siten, että perushuollossa opiskelija tekee tietyt tarkistukset ja osien vaihdot ja nesteiden lisäykset melko vähäisillä ohjeilla. Perushuolto etenee aina tietyn kaavan mukaisesti ja sen tekemiseen pitäisi löytyä rutiinia jo muutaman harjoitustyön jälkeen. Perushuollon tekemisessä opiskelija voi käyttää apuna Autodata-ohjelmaa, josta hän löytää tarvittavat ohjeet esimerkiksi nestemäärien lisäämiseen. Perushuollossa asentajan täytyy osata havainnoida autoa kokonaisuutena ja hahmottaa auton kuntoa siten, että hän osaisi löytää mahdollisia vikoja ja korjattavia kohteita samalla, kun hän tekee rutiininomaista huoltoon liittyvää työtä.

Hammashihnan vaihtotyö edellyttää asentajalta laajempaa hahmotuskykyä. Hammashihnan vaihtotyössä asentajan tulee osata lukea monivaiheista työn tekemistä kuvaavaa ohjetta, samalla huomioiden oikean työn etenemisjärjestyksen purkamisohjeineen ja kasausohjeineen. Hammashihnan vaihto edellyttää myös tarkkaa moottorin akseleiden asentojen hahmottamista ja tiettyjen akselien lukintojen ja varmistusten huomioimista. Työ tehdään aina ahtaassa tilassa ja sen vuoksi edellytetään hyvää sorminäppäryyttä ja hahmottamiskykyä. Työn vaativuus on arvioitu kohdassa Tarmokkuus tasolle 4. Tarmokkuuden määritteessä taso neljä edellyttää paljon koordinoitua muiden toimien kanssa, työ vaatii vaivannäköä ja se on suoritettava kohtuullisen ripeästi. Vastuu työn tuloksesta on suuri, koska epäonnistunut asennus voi rikkoa moottorin.

8.2 Vertailuprofiilin kuvaaminen ja analysointi

Vertailuprofiilissa näytetään opiskelijan osaaminen suhteessa verrattavaan työhön. Sivun 42 taulukossa on kuvattu opiskelijan Matti vertailuprofiili suhteessa auton perushuollon tekemiseen. Nollarivin vasemmalla puolella työn vaativuus on pienempi kuin henkilön taito ja nollarivin oikealla puolella työn vaativuus ylittää henkilön taidon.

Perushuolto Matti	Vertailuprofiili									
	EA	4	3	2	1	0	1	2	3	4
Kognitiiviset määritteet										
Suunnitelmallisuus					x					
Oivaltaminen					X					
Tarkkaavaisuus					x					
Keskittyminen						x				
Oppiminen/Muistaminen					x					
Ongelmanratkaisu						x				
Sopeutuminen					x					
Käsitteellinen ajattelu						x				
Sosiaaliset määritteet										
Päämäärätietoisuus					x					
Johtamiskyky					x					
Vuorovaikutustaidot				x						
Kyky arvioida muita				x						
Arvioinnin vastaanottaminen						x				
Ryhmätyöskentely					x					
Työskentelytapaan liittyvät määritteet										
Pitkäjänteisyys				x						
Epäonnistumisen sieto						x				
Kyky arvioida itseään					x					
Järjestelmällisyys							x			
Täsmällisyys							x			
Omatoimisuus						x				
Huolellisuus							x			
Vastuullisuus							x			
Psykomotoriset määritteet										
Tarmokkuus					x					
Hienomotoriikka				x						
Reaktionopeus					x					
Akateemiset taidot/ Kommunikaatio										
Lukeminen				x						
Laskeminen				x						
Kirjoittaminen					x					
Puhuminen					x					

MELBAn arviointiohjelma tuo vertailuprofiilin nähtäväksi heti sen jälkeen kun osaamisen ja työnvaativuuden arviointi on tehty. Vertailuprofiili muodostuu siten, että jos henkilön taitoprofiili saa arvon viisi ja työn vaativuus arvon yksi, niin tulos näkyy nollarivin vasemmalla puolella kohdassa neljä, eli 5-1 on neljä. Kun taito on suurempi, niin merkintä jää nollarivin vasemmalle puolelle. Kun työn vaatimus on suurempi kuin taito, esimerkiksi työn vaativuus saa arvon 4 ja taito arvon 2, tulos on 2 nollarivin oikealla puolella. Nollarivillä oleva merkintä tarkoittaa sitä, että taito ja työn vaativuus on yhtä suuret. Vertailuprofiilista voidaan heti nähdä miten opiskelija/työntekijä selviytyy siitä työstä johon häntä on ajateltu sijoitettavaksi.

Sivulla 42 olevassa vertailuprofiilin tuloksessa nähdään opiskelija Matin arviointi auton perushuollon tekemisestä. Nollarivin oikealla puolella olevat merkinnät kertovat sen, että Matti tarvitsee valmennusta järjestelmällisyyden, täsmällisyyden, huolellisuuden ja vastuullisuuden vahvistamiseksi. Nollarivillä olevat merkinnät kertovat, että Matin taidot ovat riittävät kyseiseen työhön esimerkiksi keskittymisen ja ongelmanratkaisun suhteen. Nollarivin vasemmalla puolella olevat merkinnät kertovat taas sen, että Matilla on enemmän taitoja kuin työ edellyttää. Esimerkiksi lukemisen ja laskemisen taito ylittyy kahdella numerolla perushuoltoon riittävästä tasosta.

Sivulla 44 näkyy Matin vertailuprofiili vaativammasta hammashihnan vaihtotyöstä. Vertailuprofiili osoittaa selkeästi sen, että työn vaativuus on noussut ja sen vuoksi Matin osaamisen riittävyys on laskenut verrattaessa sitä perushuollon tekemiseen. Työn vaativuus ylittyy esimerkiksi oivaltamisen, keskittymisen ja ongelmanratkaisun osalta. Myös työskentelytapojen määritteissä; järjestelmällisyys, täsmällisyys, vastuullisuus, huolellisuus ja kyky arvioida itseä ylittivät.

Kohdassa tarmokkuus määritellään henkilön kykyä aktivoida itseään niin, että hän pystyy hoitamaan annetun työtehtävän alusta loppuun ilman jatkuvaa aktiivointia. Matin vertailuprofiilissa näkyy selkeästi se, että kun työn vaativuus nousee, niin tarmokkuus heikkenee. Tarmokkuuden heikkeneminen kertoo epävarmuuden lisääntymisestä työn suorittamisessa.

Hammashihnan vaihto Matti	Vertailuprofiili									
	EA	4	3	2	1	0	1	2	3	4
Kognitiiviset määritteet										
Suunnitelmallisuus						x				
Oivaltaminen							x			
Tarkkaavaisuus					x					
Keskittyminen							x			
Oppiminen/Muistaminen					x					
Ongelmanratkaisu								x		
Sopeutuminen						x				
Käsitteellinen ajattelu						x				
Sosiaaliset määritteet										
Päämäärätietoisuus						x				
Johtamiskyky					x					
Vuorovaikutustaidot						x				
Kyky arvioida muita				x						
Arvioinnin vastaanottaminen					x					
Ryhmätyöskentely				x						
Työskentelytapaan liittyvät määritteet										
Pitkäjänteisyys						x				
Epäonnistumisen sieto						x				
Kyky arvioida itseään							x			
Järjestelmällisyys							x			
Täsmällisyys							x			
Omatoimisuus						x				
Huolellisuus							x			
Vastuullisuus							x			
Psykomotoriset määritteet										
Tarmokkuus							x			
Hienomotoriikka					x					
Reaktionopeus					x					
Akateemiset taidot/ Kommunikaatio										
Lukeminen					x					
Laskeminen				x						
Kirjoittaminen					x					
Puhuminen					x					

8.3 Koko ryhmän vertailuprofiilit perushuollon tekemisessä

MELBA -arviointi on aina asiakaskohtainen ja yksi arviointikokonaisuus pitää sisällään vain yhden henkilön oman osaamisen arvioinnin (eli taitoprofiili), työn vaativuuden arvioinnin (eli vaativuusprofiilin) ja profiilien vertailun (eli vertailuprofiili). Yhdistämällä jokaisen opiskelijan omista arviointituloksista saadut vertailuprofiilit yhteen, voidaan nähdä ryhmäkohtaisia eroavaisuuksia opiskelijoiden osaamisessa.

Sivun 46 kaaviossa esitän kaikkien kymmenen opiskelijan osaamisen siten, että kullakin rivillä näkyy kaikkien kymmenen opiskelijan saama oma vertailuprofiili numerona siinä kohdassa, kun se kullakin opiskelijalla on ollut hänen omassa arvioinnissa. Esimerkiksi numero kaksi tarkoittaa, että kahden opiskelijan arvio sijoittuu vertailuprofiilissa samaan kohtaan. Tällä tavalla esitettyinä voidaan vertailuprofiileiden tuloksia käyttää koko kurssin osaamista mittaavana välineenä.

Perushuolto	Vertailuprofiili									
	EA	4	3	2	1	0	1	2	3	4
Kognitiiviset määritteet										
Suunnitelmallisuus				2	1	4	3			
Oivaltaminen				1	5	4				
Tarkkaavaisuus				2	5	3				
Keskittyminen					2	3	5			
Oppiminen/Muistaminen				1	6	3				
Ongelmanratkaisu				1	2	4	3			
Sopeutuminen				2	7	1				
Käsitteellinen ajattelu					2	8				
Sosiaaliset määritteet										
Päämäärätietoisuus			4		4	2				
Johtamiskyky			1	2	4	3				
Vuorovaikutustaidot			1	8		1				
Kyky arvioida muita			1	7	2					
Arvioinnin vastaanottaminen					1	6	3			
Ryhmätyöskentely					8	2				
Työskentelytapaan liittyvät määritteet										
Pitkäjänteisyys		1		4	5					
Epäonnistumisen sieto			1	3	6					
Kyky arvioida itseään					2	6	2			
Järjestelmällisyys				2	2	2	4			
Täsmällisyys						5	5			
Omatoimisuus				1	1	2	6			
Huolellisuus					2	2	6			
Vastuullisuus					1	6	3			
Psykomotoriset määritteet										
Tarmokkuus				2	3	1	4			
Hienomotoriikka			2	7	1					
Reaktionopeus			2	1	7					
Akateemiset taidot/ Kommunikaatio										
Lukeminen				3	7					
Laskeminen				5	5					
Kirjoittaminen				1	8	1				
Puhuminen				2	6	2				

Sivun 46 kaaviossa näkyy melko selkeästi opiskelijoiden erityisyys. Arviointikohteissa täsmällisyys, huolellisuus, omatoimisuus ja keskittyminen, opiskelijoista noin puolet sai arvion, jossa taidot jäivät alle työssä vaadittavan vaatimustason. Työn vaatimukset ylittyvät kuitenkin vain yhden tason verran, jolloin on mahdollista, että opiskelijoille annettavan palautteen avulla voidaan opiskelijan asennetta muokata siihen suuntaan, että taidot näiltä osin kehittyvät paremmiksi. Arviointikohteessa käsitteellinen ajattelu näkyy selkeästi miten ryhmästä erottuu kaksi aikaisemmin mainittua opiskelijaa (sivu 37 opiskelijat B ja I). Heillä käsitteellisen ajattelun taito ylittyy muuhun ryhmään verrattuna. Käsitteellisen ajattelun arviossa opiskelijoista kahdeksan ovat sillä tasolla, että auton perushuollon suorittamiseksi taito on riittävä. Opiskelijat B ja I selviytyvät perushuollosta siten, että työ ei edellytä kaikkea osaamista. Käsitteellisen ajattelun kohdassa arvioidaan henkilön taitoa hahmottaa selkeitä syy-seuraussuhteita sekä vaihteitaisten toimien vaikutusta. Tämä osaamisen alue on erittäin tärkeä juuri asennustyössä. Selkeän syy-seuraussuhteen ymmärtäminen vaikuttaa osaltaan työn omatoimisen tekemisen tulokseen. Ryhmäkohtaisen vertailuprofiilin kuvauksessa näkyy selkeästi ryhmän keskimääräinen osaaminen ja myös yksittäiset poikkeamat. Jokaisessa arviointikohteessa numero kerrottuna kymmenellä kuvaa ryhmän prosentuaalista jakoa. Eli opiskelijoista neljälläkymmenellä prosentilla työn vaativuus ylittyy yhdellä tasolla kohdassa tarmokkuus.

8.4 Koko ryhmän vertailuprofiilit hammashihnan vaihtotyössä

Sivulla 48 esitän koko ryhmän vertailuprofiilin suhteessa vaativampaan hammashihnan vaihtotyöhön. Eli olen kerännyt jokaisen opiskelijan omasta MELBA-arvioinnista vertailuprofiilien tulokset yhteen lomakkeeseen, kuten edellä perushuollon vertailussa.

Hammashihnan vaihto	Vertailuprofiili									
	EA	4	3	2	1	0	1	2	3	4
Kognitiiviset määritteet										
Suunnitelmallisuus					2	1	4	3		
Oivaltaminen						1	5	4		
Tarkkaavaisuus				2	5	3				
Keskittyminen						2	3	5		
Oppiminen/Muistaminen				1	6	3				
Ongelmanratkaisu					1	2	4	3		
Sopeutuminen					2	7	1			
Käsitteellinen ajattelu					2	8				
Sosiaaliset määritteet										
Päämäärätietoisuus				4		4	2			
Johtamiskyky			1	2	4	3				
Vuorovaikutustaidot					1	8		1		
Kyky arvioida muita			1	7	2					
Arvioinnin vastaanottaminen				1	6	3				
Ryhmätyöskentely				8	2					
Työskentelytapaan liittyvät määritteet										
Pitkäjänteisyys				1		4	5			
Epäonnistumisen sieto				1	3	6				
Kyky arvioida itseään						1	7	1	1	
Järjestelmällisyys					2	2	3	3		
Täsmällisyys						5	5			
Omatoimisuus				1	1	2	6			
Huolellisuus					2	2	6			
Vastuullisuus					1	6	3			
Psykomotoriset määritteet										
Tarmokkuus						2	3	1	4	
Hienomotoriikka				2	7	1				
Reaktionopeus			2	1	7					
Akateemiset taidot/ Kommunikaatio										
Lukeminen					3	7				
Laskeminen				5	5					
Kirjoittaminen				1	8	1				
Puhuminen				2	6	2				

Hammashihnan vaihtotyön vaativuus näkyy vertailuprofiilissa selkeästi. Opiskelijoiden kognitiivisten taitojen arvioinnissa suunnitelmallisuuden, oivaltamisen, keskittymisen ja ongelmanratkaisun kohdassa työn vaativuus ylittää opiskelijoiden itsenäisen työn suorittamisen tason yli puolella opiskelijoista. Työskentelytapaa kuvaavassa arviossa kyky arvioida itseä ylittyy yhdeksänkymmentäprosenttisesti. Tulos kuvaa sitä, että opiskelijoilla on selkeitä vaikeuksia arvioida työn tulosta oikein, sekä heidän on vaikea myöntää omia virheitään. Hammashihnan vaihtotyössä tarmokkuuden vaatimus kasvaa ja sen myötä opiskelijoiden motivaatio suoriutua työstä itsenäisesti laskee. Opiskelijat (sivu 37, B ja I) suoriutuvat tarmokkuuden vaatimuksesta riittävästi, kun taas loppuryhmän kohdalla työn vaativuus ylittyy eriasteisesti. Työskentelytapaa kuvaavassa arviossa näkyy edelleen opiskelijoiden vaikeudet järjestelmällisyyden, täsmällisyyden, omatoimisuuden ja huolellisuuden suhteen. Vuorovaikutustaidoissa yhden opiskelijan (sivu 37, D) taidot jäävät selkeästi alle työssä vaadittavan taidon. Hänellä on vaikeuksia sosiaalisten suhteiden ja kommunikaation ylläpitämisessä. Hänen kohdalla tämä tarkoittaa sitä, että kun hän kohtaa työssä jonkin ongelman, hän odottaa tekemättä mitään tai menee istumaan työsalin sivuun. Parempina päivinä hän tulee pyytämään apua ja jaksaa selittää mistä ongelmasta on kyse.

9 OPISKELIJOIDEN ITSEARVIOINTI

Halusimme kokeilla MELBA -arvioinnin tekemistä siten, että opiskelijat tekivät itsestään oman taitoprofiilin niin, että työvalmentaja luki arviointimääritteitä luokassa kohta kohdalta ja opiskelijat merkitsivät omaan paperiinsa merkinnän omasta mielestään oikeaan kohtaan. Tämä kokeilu syntyi halusta nähdä ja testata miten opiskelijat ymmärtävät MELBA -arviointimenetelmän kielen.

Paikalla oli seitsemän opiskelijaa, jotka aloittivat oman arviointinsa tekemisen aluksi naureskellen koko touhulle. Seurasin tilannetta sivusta ja huomasin, että valtaosalla opiskelijoista oli vaikea arvioida omaa osaamistaan arviointikriteereiden mukaisesti. Siitä johtuen he merkitsivät epävarmoja arvioita numerolla kolme. Se on turvallisen keskellä. Verrattaessa tätä taitoprofiiliarviointia sivun 37 taitoprofiiliarviointiin, niin eron näkee selvästi. Opiskelijan D kohdalla huomaa, että hän tiedostaa oman sosiaalisen sopeutumisen ongelmansa ja merkitsee sosiaaliin määritteisiin paljon ykkösiä. Myös puhumisen hän merkkää ykköseksi. Numeron viisi hän antaa itselleen kohtaan Järjestelmällisyys. Opiskelija D on erityisen tarkka omista työkaluistaan ja sulkee pakkinsa heti, kun sieltä on otettu työkalu. Numero viisi, kuvaa hänen suhtautumista omiin työvälineisiin. Kuitenkin pajan yhteiset työvälineet voivat jäädä hänenkin jäljiltään pitkien lattiaa. Yhteisten työvälineiden hoidon laiminlyömisessä näkyy nuorten minäkeskeinen asenne: ”Ei kuulu mulle, ei ole mun jäljiltä”, ovat yleisiä vastauksia silloin kun yritetään saada työsalia järjestykseen työviikon jäljiltä ja kaikkien tulisi osallistua yhteiseen urakkaan. Myös omien suoritusten yliarviointi on tavallista; pitää olla pätevä, ainakin puheissa.

MELBA -arviointimenetelmä edellyttää oman koulutuksensa ja soveltuu vastasen jälkeen käytettäväksi. Opiskelijat eivät ole saaneet MELBAn käyttöön koulutusta, vaan itsearviointin ideana oli herätellä heitä pohtimaan omaa osaamistaan MELBA -arviointimateriaalin kysymysten pohjalta. MELBAn käyttö itsearviointimateriaalina on erityisopiskelijoille ongelmallista. Taitomääritteiden ymmärtäminen ja määritteen tason arvioiminen osoittautui vaikeaksi ja näin saatu arviointi ei tuo esiin oikeaa tulosta. Koulutetun henkilön kanssa yhdessä henkilö-

kohtaisesti pohtien, arviointitulokset tulevat enemmän merkityksellisiksi. Seuraavassa taulukossa näkyy opiskelijoiden itsearvioinnin tulokset.

Opiskelijoiden itsearviointi	Taitoprofiilit									
	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J
Kognitiiviset määritteet										
Suunnitelmallisuus	3	3	3	2	3	3		3		
Oivaltaminen	3	4	3	2	3	3		3		
Tarkkaavaisuus	4	3	3	3	3	4		2		
Keskittyminen	3	3	3	4	3	3		3		
Oppiminen/Muistaminen	3	3	4	2	3	3		4		
Ongelmanratkaisu	3	3	3	2	4	3		3		
Sopeutuminen	3	3	3	1	4	3		4		
Käsitteellinen ajattelu	4	4	2	4	4	3		3		
Sosiaaliset määritteet										
Päämäärätietoisuus	3	3	3	1	3	3		3		
Johtamiskyky	3	3	3	1	3	3		2		
Vuorovaikutustaidot	3	3	3	1	3	3		3		
Kyky arvioida muita	2	3	4	1	3	4		3		
Arvioinnin vastaanottaminen	3	4	3	2	4	3		4		
Ryhmätyöskentely	3	4	3	1	4	4		3		
Työskentelytapaan liittyvät määritteet										
Pitkäjänteisyys	3	4	5	4	3	5		4		
Epäonnistumisen sieto	3	3	3	3	3	4		3		
Kyky arvioida itseään	3	3	5	2	3	5		3		
Järjestelmällisyys	2	3	1	5	3	2		3		
Täsmällisyys	2	3	2	3	2	2		2		
Omatoimisuus	3	3	2	1	3	3		3		
Huolellisuus	3	4	3	4	4	3		3		
Vastuullisuus	4	3	3	3	4	4		3		
Psykomotoriset määritteet										
Tarmokkuus	3	4	3	2	3	3		3		
Hienomotoriikka	5	5	5	4	5	5		4		
Reaktionopeus	4	4	3	1	4	3		3		
Akateemiset taidot/ Kommunikaatio										
Lukeminen	4	5	3	2	4	3		3		
Laskeminen	4	4	2	3	4	3		3		
Kirjoittaminen	3	4	3	3	4	3		3		
Puhuminen	4	5	3	1	4	4		4		

10 POHDINTA

Autonasentajan työ mielletään helposti ”vain” auton asennukseksi. Monta vuotta alalla olleet ammattilaisetkaan eivät voi sanoa osaavansa korjata kaikkea autoihin liittyvää. Autojen tekniikka uudistuu jatkuvasti ja automerkkien kirjo on suuri. Automerkkien eroavaisuudet eivät ole pelkästään eroja auton ulkomuodossa, vaan eroavaisuutta on yleensä myös auton tekniikassa ja teknisissä ratkaisuisissa. Automerkkien tekniset eroavaisuudet edellyttävät usein myös merkkikohtaisten erikoistyövälineiden käyttöä ja niiden käytön osaamista. Ammattikoulusta valmistuneella nuorella on vasta perustietoja ja -taitoja, joiden kanssa hän voi aloittaa asentajan työhön perehtymisen. Nuorelle vastavalmistuneelle henkilölle on tärkeää päästä tekemään työtä oikeassa korjaamossa. Alalle perehtyminen vie aikaa ja vaatii jatkuvaa uuden tiedon hankintaa ja hallintaa.

Auton korjaus on vastuullista työtä ja sen tavoitteena on pitää yllä autojen käyttövarmuutta ja liikenneturvallisuutta. Korjaustyö edellyttää asentajalta hyvää hahmottamiskykyä ja nopeaa oivaltamista. Vian etsinnässä on edettävä rationaalisesti kohta kohdalta poissulkien mahdollisia vian aiheuttajia. Ammattitaitoinen asentaja osaa nopeasti määrittää, missä vika kulloinkin on ja mitä kannattaa korjata. Asiakaspalvelussa kyse on aina siitä, että auto olisi mahdollisimman vähän aikaa korjattavana ja korjaus olisi asiakkaalle edullista. Sen vuoksi auton korjaustyöt on mitoitettu korjaamoilla tiettyjen tuntiveloitusten mukaan. Työ on pakkotahtista ja odotetaan, että asentaja oppii suoriutumaan työstä tietyn aikataulun puitteissa. Aikataulun mukaan tehtävä työ ja pakkotahtisuus asettavat työn vaativuuden sellaiselle tasolle, jossa työntekijän ominaisuudet ratkaisevat sen, jaksako hän työskennellä alalla vuodesta toiseen.

MELBA -arviointimateriaalin avulla päästään yllättävän hyvin näkemään henkilön osaamisen tasoa suhteessa työhön. Edellä esitetyt opiskelijoiden osaamisen vertailut suhteessa kahteen erilaiseen ja eritasoiseen työtehtävään tuovat esille sen todellisuuden, jonka me näemme ja jonka parissa työskentelemme auto-osastolla päivittäin. Yksilökohtaiset taidot ja ominaisuudet nousevat selke-

ästi esiin. Samasta lähtökohdasta katsoen joudumme päivittäin pohtimaan kuka opiskelija tekee korjaamohallissa vaikeamman tai helpomman työn.

Oli mielenkiintoista huomata, että se mikä auto-osastolla jo opiskelijoista tiedettiin, saatiin tällä menetelmällä kirjatuksi ja kaikkien nähtäväksi. Tässä opinnäytetyössä sovelsin MELBA -menetelmää siten, että muutin opiskelijoiden henkilökohtaiset arvioinnit ryhmäkohtaiseksi arvioinniksi. Tällä tavalla esitettynä pystyin tuomaan selkeämmin esille opiskelijoiden osaamisprofiilit ja vertailuprofiilit kahden erilaisen työn välillä ilman, että olisin esitellyt kaikkien kymmenen opiskelijan henkilökohtaisia arviointituloksia analyseineen.

MELBA -arvioinnin tekeminen muun koulutyön ohessa osoittautui työlääksi ja aikaavieväksi. Ohjaaja, joka palvelee kolmea opetusryhmää ja samalla hoitaa opetustilojen järjestelyä, varaosien hankintaa, asiakastöiden vastaanottoa ja luovutusta, koulutuskokeilua ja tutustujien ohjausta yms. ei ehdi oikeasti tekemään enempää. Arviointimateriaalin käyttö edellyttää keskittymistä arvioinnin tekemiseen ja arviointityöhön syventyminen edellyttää omaa rauhallista tilaa, eikä meluisaa korjaamohallin toimistoa. Resursseilla, jotka auto-osastolla on tällä hetkellä, voidaan opetusta viedä eteenpäin niin kuin on tähänkin asti viety, ilman MELBAa. Oppilaitosympäristössä MELBAN käyttö edellyttää siihen varattua aikaa, paikkaa ja arvioinnin tekijäksi soveltuvaa henkilöä.

Miika Keijosen 9.10.2008 pitämän seminaariesityksen mukaan Keskuspuiston ammattiopistossa MELBAN käyttö koettiin monilta osin samanlaiseksi kuin tässä tutkimuksessa. Keskuspuiston henkilökunnan huolena oli, miten arviointi toteutuu niin, että arvioijan oma subjektiivinen kokemus ja mielipide ei pääsisi vääristämään oikeaa tulosta. Arviointi koettiin myös ennemmin moniammatillisen tiimin yhteistyönä tehtäväksi ja myös arvioinnin tekemiseen vaadittavan ajan löytäminen koettiin haastavaksi. MELBAN käyttö nähtiin tärkeäksi työllistymisen suunnittelussa ja opiskelijan omien vahvuuksien kartoittamisessa (Keijonen 2008.)

Tänä päivänä ammatillisen erityisopetuksen resursseja on kuitenkin lisätty palkkaamalla opetuksen tueksi osastokohtaisia ohjaajia ja henkilökohtaisia avusta-

jjia. Tämä uusi henkilökunta voisi mahdollisesti hyödyntää MELBA –arviointimenetelmää yhtenä välineenä opiskelijan osaamista kartoitettaessa. Kun ihmisen osaamista tarkastellaan MELBAn avulla kokonaisvaltaisesti, voidaan mahdollisesti löytää uusia työllistymisen kannalta käyttökelpoisia osaamisen ja ominaisuuksien alueita, jossa arvioitavan henkilön ominaisuudet kohdentuvat parhaalla tavalla työhön. Opetuksessa MELBAn avulla voidaan nähdä, missä asiassa opiskelijan kehittymistarve on kaikkein suurin, jolloin voidaan ajoissa ryhtyä pohtimaan, miten opetusta täytyy kohdentaa tavoitteeseen pääsemiseksi.

MELBA -arviointimenetelmä antaa meille mahdollisuuden arvioida opiskelijaa kokonaisvaltaisemmin kuin normaali kouluarviointi. Laajempi arviointi auttaa meitä hahmottamaan opiskelijan elämäntilannetta ja toimintatapoja siten, että voimme helpommin ymmärtää hänen tilanteensa ja mahdollisuutensa jatkotoimien järjestämiseksi. Siten MELBA -arviointi on yksi väline syrjäytymisen ehkäisyssä. Syrjäytymisen mekanismi on monimutkainen, mutta yksilön itsetunnon nostaminen mielekkään työn löytämisen ja työllistymisen kautta ehkäisee syrjäytymistä varmasti parhaiten.

Valmentavassa opetuksessa MELBA voisi toimia yhtenä apuvälineenä opiskelijoiden ominaisuuksien hahmottamisessa siten, että heille tehtyjä osaamisprofii-leja voitaisiin yhdistellä kokeilumielessä jo tehtyihin eri ammattialojen työn vaativuuden arviointeihin, jolloin niistä saatujen tulosten pohjalta voitaisiin pohtia omaa osaamista ja ammatillista tulevaisuutta.

Verrattaessa opiskelijoiden tuloksia esimerkiksi vaativampaan hammashihnan vaihtotyöhön, voidaan vetää johtopäätöksiä siitä, että kaikista opiskelijoista ei vielä ole sen tekijöiksi ilman opastusta. Erityisopiskelija tarvitsee aikaa työn omaksumiseen ja myös aikaa omien toimintatapojen muuttamiseen, aikuistumiseen. Työskentelytapoja kuvaavassa vertailussa näkyi tarvetta kehittää opiskelijoiden järjestelmällisyyden, täsmällisyyden ja omatoimisuuden osaamista, sekä kykyä arvioida itseään. Nämä taidot ovat sellaisia, mihin opetussuunnitelmassa ei ole erikseen varattua opetusta, vaan näitä taitoja joudutaan opettamaan työn ohessa jatkuvasti erikseen mainitsemalla ja opastamalla. Näiden taitojen omaksuminen tapahtuu silloin, kun opiskelija huomaa niiden olevan työn tekemisen

kannalta itselle tärkeitä asioita, useimmiten vasta työelämässä. Työskentelytapoja kuvaava arviointi osoitti tässä tutkimuksessa sen, että autoalaa opiskelevat erityisopiskelijat tavallaan pitävät piilossa omia avainpätevyksiä. Heidän mielestä ei ole hienoa olla järjestelmällinen ja täsmällinen.

Auton perushuollon tekemiseen ryhmän taidot riittävät kohtuullisesti. Perushuollossa työn vaatimus ylittyi kahdeksalla opiskelijalla enimmillään vain yhdellä tasolla, jolloin lisäharjoitusten avulla voidaan päästä sille tasolle, jossa opiskelija hallitsee työn ja voi jatkaa siinä kehittymistä, mikäli hän työllistyy autokorjaamolle ja tekee aluksi vain perushuoltoja. Kymmenestä opiskelijasta vain kaksi opiskelijaa sai perushuollon vertailuprofiilista sellaisen tuloksen, että taidot riittävät jo nyt työn tekemiseen itsenäisesti. Oppimista tapahtuu jatkuvasti ja siitä johtuen tarve päivittää osaamisprofiileja on olemassa. Erityisopiskelijat tarvitsevat oppiakseen paljon työtä ja harjoitusta, mutta myös aikaa opitun asian käsittelemiseen. Useat toistot, eli samanlaisen työtehtävän toistuminen, lisää tiedon ja taidon määrää, sekä auttaa käsittelemään opittua asiaa itselle selkeäksi.

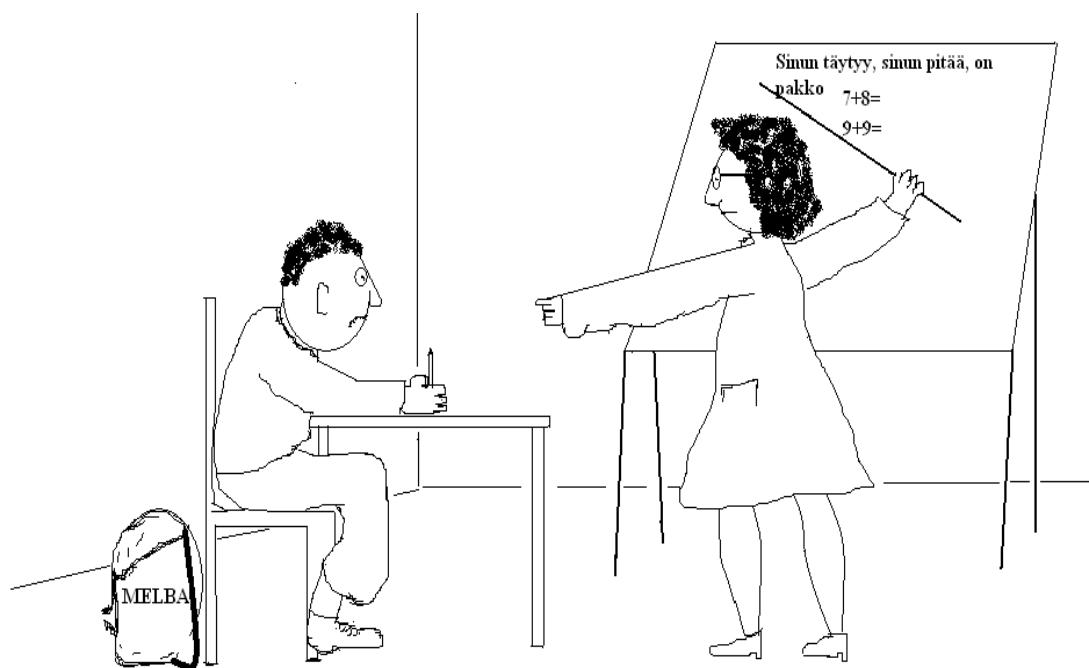
Jatkossa profiilien päivittämistä tehdään kokeilumielessä, jos siihen jää aikaa. Myös työn vaativuuden arviointeja voidaan tehdä lisää, yhtenä esimerkkinä rengastyö. Mitä enemmän meillä on valmiiksi arvioituja työtehtäviä, sitä helpommin voimme verrata opiskelijoiden taitoprofiileja niihin. Löytämällä MELBA -menetelmän avulla opiskelijan vahvimman osaamisen alueen, voimme mahdollisesti tehdä myös tarkempia opiskelijan työllistymiseen johtavia ratkaisuja. Opiskelijan työhön soveltumisen kartoittaminen edellyttää pätevää vertailuprofiilien tulkintaa ja sen pohjalta päättelyä siitä, mihin työhön henkilö voisi soveltua. MELBA -menetelmä ei anna suoraa vastausta siitä mikä työ soveltuisi kullekin henkilölle, vaan tulkintoja on tehtävä aina arvioinnin kohteena olevien työtehtävien ja niistä saatujen vertailuprofiilien välillä.

Vaikka MELBA -arviointimenetelmä antaa meille tuloksen henkilön osaamisesta suhteessa johonkin työhön, niin silti törmäämme välillä siihen ihmeeseen, että opiskelija joka suoriutuu koulussa heikosti, voi suoriutua työssäoppimisjaksolla yrityksessä niin hyvin, että yrityksen työnjohdon antama arviointi yllättää meidät

positiivisesti. Voimme vain todeta, että joskus ihminen kykenee toimimaan erilaisessa toimintaympäristössä eri tavalla.

Koin tämän tutkimuksen tekemisen todella mielenkiintoisena projektina. Olen jo vuosien ajan seurannut työllistymisen ja työllistämisen kehittymistä Suomessa. MELBA – arviointimenetelmä on uusi menetelmä jolla voidaan luoda erityisen tuen tarpeessa oleville henkilöille heille sopivia työllistymisen polkuja. On kuitenkin muistettava, että työllistyminen ei onnistu, jos työpaikkoja ei ole. Kaikista ei ole yrittäjäksi. Matalapalkkaisen työn arvostuksen nostaminen ja tuettujen työtoimintojen kehittäminen olisi ensisijainen keino vajaatyökykyisten työllistämiseksi.

Kun pohdin, mitä uutta MELBA –arviointimenetelmä tuo opetukseen, niin mieleeni piirtyi seuraavanlainen mielikuva.

MIKSI KUKAAN EI KATSO MITÄ MINULLA ON REPUSSA

KUVA 3. Opettajakeskeinen opetus ei anna kaikille opiskelijoille mahdollisuutta tuoda esille heidän omia erityiskykyjään. Opetussuunnitelma pakottaa toteuttamaan opetusta tiettyjen tavoitteiden mukaisesti. Opiskelijan oma erityisosaaminen voi jäädä huomaamatta. MELBA -arviointimenetelmän avulla voidaan löytää opiskelijan omia erityistaitoja ja vahvuuksia.

LÄHTEET

- Autio, Veikko; Hanhijoki, Ilpo; Katajisto, Jukka; Kimari, Matti; Koski, Leena; Lehtinen, Jukka; Montèn, Seppo; Taipale, Ulla; Vasara, Anneli (toim.) 1999. Ammatillinen koulutus 2010. Helsinki: Opetushallitus
- Asetus ammatillisesta peruskoulutuksesta 811/1998, Viitattu 10.2.2010
www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/199808.
- Föhres, Felizitas; Klefmann, Anke; Sturz, Alexandra; Weinmann, Sigbert 2007. MELBA vaatimusten analysointi ja taitoarviointi, Miro GmbH
- Holopainen, Pirkko; Ikonen, Oiva; Ojala, Terhi 2001. Arviointi opetuksen ja oppimisen ohjausta tukevana toimintana. Opetushallitus, kehittyvä koulutus 1/2001. Helsinki
- Invalidiliiton Järvenpään koulutuskeskuksen opetussuunnitelmien yhteinen osa. Luonnos 10.2.2009
- Keijonen, Miika; IMBA ja MELBA välineiden käyttöönotto ja hyötynäkökohdat Keskuspuiston ammattiopistolla. Viitattu 9.2.2010
<http://www.vamlas.fi/tiedosto/miikakeijonen>. Tuloste tekijän hallussa.
- Kero, Soile; Leskinen, Eeva - Kaarina; Mielonen, Tapio; Piha, Leena; Vehkomäki, Arto 2004. Haasteista mahdollisuuksiin. Erityisopiskelija työssäoppimassa.
- Kinnunen, Elisabeth; Halmevuori, Tiina (toim.) 2003. Opiskelijan arvioinnin opas ammatilliseen koulutukseen. Helsinki. Opetushallitus
- Laaksonen, Pirjo 2000 Osallistuva oppilashuolto, Systemisen ajatusmallin soveltaminen. Etelä-Suomen Läninhallituksen julkaisuja 34. Helsinki
- Laine, Markus; Bamberg, Jarkko; Jokinen, Pekka 2008. Tapaustutkimuksen taito. Gaudeamus. Helsinki. Yliopistopaino
- Laki ammatillisesta peruskoulutuksesta 630/1998, www.finlex.fi
- Law, Mary; Baum, Carolyn; Dunn, Winnie 2001. Measuring Occupational Performance. Thorofare. Slack
- Lund, Pekka 2006. Torjuttu toivottomuus. Jyväskylä. PS-kustannus
- Smolander, Juhani; Hurri Heikki 2004. Toiminta- ja työkyvyn fyysisten arviointi- ja mittausten menetelmien kartoittaminen ICF- luokituksen aihealueella liikkuminen. Helsinki. Stakes

Tilastokeskuksen työvoimatutkimuksen tuloksia 26.1.2010 Viitattu 11.2.2010.
http://www.stat.fi/til/tyti/2009/12/tyti_2009_12_2010-01-26_tie_001_fi.html

Tuomi-Gröhn, Terttu; Engeström, Yrjö (toim.) 2001. Koulun ja työn rajavyöhykkeellä, uusia työssä oppimisen mahdollisuuksia. Helsinki. Yliopistopaino

Vastaus välikysymykseen vähävaraisimpien väestöryhmien aseman parantamisesta 1/2005 .Viitattu 9.2.2010.
<http://www.valtioneuvosto.fi/toiminta/valikysymykset/valikysymysvastaukset/fi.jsp?oid=144454>